

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Δήμητρα Κροκίδα

«ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ: ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ»

Εποπτεύων Καθηγήτρια:
Στέλλα Κορομπίλη

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	2
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	3
ΑΓΓΛΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	4
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΜΕΡΟΣ 1Ο: ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ	11
1.1Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΠΟΧΗ	11
1.2ΟΡΙΣΜΟΙ, ΠΡΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ	16
ΜΕΡΟΣ 2Ο: ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ.....	26
2.1ΕΙΔΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ	26
2.2ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ	27
Βιβλιοθήκες Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.....	29
Βιβλιοθήκες Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.....	45
ΜΕΡΟΣ 3Ο: ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΕ ΑΛΛΟΥΣ ΤΥΠΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ	50
3.1ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΣΕ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ	51
3.2 ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ	60
3.3 ΕΙΔΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ	61
3.4 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ «ΕΥΓΕΝΙΔΟΥ»	64
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	67
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ.....	68

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Β.Ε.Κ.Τ.	Αυτοματισμός Βιβλιοθηκών Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης
Α.Μ.Ε.Α.	Άτομα με Ειδικές Ανάγκες
Α.Π.Θ.	Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Α.Τ.Ε.Ι.Θ.	Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης
Β.Κ.Π.	Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης
Γ.Π.Α.	Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Δ.Ε.Π.	Διδακτικό και Ερευνητικό Προσωπικό
Ε.Α.Π.	Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Ε.Κ.Ε.Τ.Α.	Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης
Ε.Κ.Τ.	Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης
Ε.Π.ΕΑ.Ε.Κ.	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση»
Η/Υ	Ηλεκτρονικός Υπολογιστής
Τ.Π.Ε.	Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνίας

ΑΓΓΛΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

AASL	American Association of School Librarians
ACRL	Association of College and Research Libraries
ALA	American Library Association
ANZIIL	Australian and New Zealand Institute for Information Literacy
ECDL	<u>European Computer Driving License</u>
HEALLINK	Hellenic Academic Libraries Link
OPAC	On-line Public Access Library
SCONUL	Society of College, National and University Libraries
UNESCO	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>
WWW	World Wide Web

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μετά τη δεκαετία του 1960, οι τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνίας (ΤΠΕ) σταδιακά άλλαξαν εκ βάθρων τον τρόπο λειτουργίας των βιβλιοθηκών. Πλέον μία βιβλιοθήκη διαθέτει πηγές έντυπες, ψηφιακές, αλλά και ψηφιοποιημένες, με ενσωματωμένα συνοδευτικά πολυμεσικά δεδομένα. Ο κατάλογος της βιβλιοθήκης είναι πλέον δημόσιος, ψηφιακός και προσπελάσιμος μόνο ηλεκτρονικά, με όλα τα πλεονεκτήματα ευχρηστίας και ευελιξίας που παρέχουν οι τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνίας. Το Διαδίκτυο και άλλα σύγχρονα τηλεπικοινωνιακά δίκτυα καθιστούν τον ηλεκτρονικό κατάλογο – αλλά και τα ίδια τα βιβλιογραφικά τεκμήρια – προσπελάσιμα εξ αποστάσεως από τους χρήστες.

Στο νέο αυτό περιβάλλον ο ρόλος του βιβλιοθηκονόμου έχει αλλάξει. Η παροχή βοήθειας προς τους χρήστες σχετίζεται τώρα περισσότερο με την παροχή εκπαίδευσης στη χρήση του ηλεκτρονικού καταλόγου, επομένως με την εξοικείωσή τους με νέες ψηφιακές τεχνολογίες, ενώ η ανάπτυξη και η διαχείριση της βιβλιογραφικής συλλογής αναγκαστικά διέρχεται κι αυτή μέσα από τη χρήση, ανάπτυξη και συντήρηση λογισμικού υπολογιστών. Το γεγονός πως οι τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνίας διευκολύνουν εξαιρετικά την αναζήτηση και προσπέλαση επιπρόσθετων συναφών πηγών για κάθε έρευνα των χρηστών, εκθέτοντάς τους σε έναν τεράστιο όγκο όχι απαραίτητως αξιόπιστων δεδομένων, αναγκάζει τον βιβλιοθηκονόμο να στρέψει τους τελευταίους προς μία κατεύθυνση καλλιέργειας ικανοτήτων κριτικού διαχωρισμού μεταξύ των τεκμηρίων, αυτόνομης αξιολόγησής τους και περαιτέρω έρευνας σε πρόσθετους ηλεκτρονικούς καταλόγους.

Με όλες αυτές τις αλλαγές στον χώρο της βιβλιοθήκης, εισέρχεται πολύ φυσικά στην εικόνα η *πληροφοριακή παιδεία*. Οι περισσότερες βιβλιοθήκες πλέον παρέχουν σεμινάρια πληροφοριακής παιδείας στους χρήστες τους, στα οποία οι βιβλιοθηκονόμοι αναλαμβάνουν τον ρόλο του εκπαιδευτή και του επιμορφωτή. Σκοπός της ανά χειράς εργασίας είναι η παρουσίαση της κατάστασης των ελληνικών βιβλιοθηκών ως προς το ζήτημα της πληροφοριακής παιδείας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πληροφοριακή παιδεία (information literacy) ονομάζεται η ικανότητα του ατόμου για αναγνώριση των περιστάσεων όπου απαιτείται η πρόσληψη νέων πληροφοριών, από κοινού με την ικανότητα αναζήτησης, αναγνώρισης, αξιολόγησης και αφομοίωσης των τελευταίων (UNESCO, 2003). Ο όρος νοηματοδοτείται στο πλαίσιο των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών, οι οποίες αναδομήθηκαν εκ βάθρων τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες εξαιτίας της ευρείας εξάπλωσης της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνίας.

Ο όρος αναδύθηκε κατά τη δεκαετία του 1970, κατά τη μετάβαση σε μία παγκόσμια, μεταβιομηχανική οικονομία πληροφοριών και υπηρεσιών, χαρακτηριζόμενη από διαρκείς τεχνολογικές και κοινωνικές αλλαγές, καθώς και ταχύτατες εξελίξεις στην επιστημονική γνώση και στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας. Σταδιακά ο όρος απέκτησε το νόημα μίας πολύπλευρης ατομικής ικανότητας, απαραίτητης για την προσαρμογή σε ένα τέτοιο περιβάλλον, η οποία συμπεριλαμβάνει τη βασική παιδεία, τον ψηφιακό αλφαριθμητισμό, τη βιβλιοθηκονομική παιδεία και την κριτική σκέψη, χωρίς όμως να περιορίζεται σε αυτά (Kulthau, 1987).

Έχει υποστηριχθεί πως η πληροφοριακή παιδεία είναι απαραίτητο εργαλείο για την επίτευξη της δια βίου μάθησης, συνιστώντας «ένα ουσιαστικό στοιχείο της δημοκρατίας του μέλλοντος, ώστε οι πολίτες να είναι ευφυείς διαμορφωτές της κοινωνίας της πληροφορίας και όχι πιόνια της, και του ανθρωπιστικού πολιτισμού, εφόσον η πληροφορία αποτελεί συστατικό μίας ύπαρξης με νόημα και όχι απλώς μίας ρουτίνας παραγωγής και κατανάλωσης» (Shapiro & Hughes, 1996).

Εδώ βέβαια κρύβεται και ένας κίνδυνος υπερτίμησης της πληροφοριακής παιδείας, παρά την αδιαμφισβήτητη αξία της, εφόσον κατά τη γνώμη μας είναι εφικτή η αξιοποίησή της ακριβώς για τη διαιώνιση «μίας ρουτίνας παραγωγής και κατανάλωσης», στο πλαίσιο των σημερινών, ταχύτατα μεταβαλλόμενων αγορών και ελαστικών εργασιακών συνθηκών. Παράδειγμα αυτής της αντίληψης είναι η «*Διακήρυξη της Πράγας*» (UNESCO, 2003), η οποία περιγράφει την πληροφοριακή παιδεία ως κλειδί της «κοινωνικής, πολιτισμικής και οικονομικής ανάπτυξης εθνών

και κοινοτήτων, ιδρυμάτων και ατόμων στον 21^ο αιώνα». Το υπόρρητο περιεχόμενο αυτής της φράσης αποσαφηνίζεται ευκολότερα αν ληφθεί υπόψη η στενή συσχέτιση της «οικονομικής ανάπτυξης» με τη συναφή έννοια της «οικονομικής μεγέθυνσης», δηλαδή ακριβώς την αύξηση της παραγωγής προϊόντων από το ένα έτος στο άλλο, στο πλαίσιο μίας εθνικής οικονομίας (Τριαντόπουλος & Φιλίνης). Επομένως, από αυτή τη σκοπιά, στην πραγματικότητα η πληροφοριακή παιδεία δεν είναι τόσο ένας καθολικά και αδιαμφισβήτητα θετικός στόχος όσο ένα ουδέτερο αλλά επίκαιρο εργαλείο, προσαρμοσμένο απλώς στις απαιτήσεις της εποχής μας, οι επιπτώσεις του οποίου εξαρτώνται από τη χρήση του.

Η πληροφοριακή παιδεία είναι σήμερα απαραίτητο προσόν για την επίλυση «πληροφοριακών προβλημάτων», δηλαδή καταστάσεων όπου ζητείται η άντληση νέας πληροφορίας σχετικά με κάποιο θέμα. Κατά καιρούς έχουν περιγραφεί διάφορα μοντέλα των διαδοχικών βημάτων στα οποία προβαίνει ένα άτομο με πληροφοριακή παιδεία, προκειμένου να επιλύσει κάποιο πληροφοριακό πρόβλημα. Τέτοιες προσπάθειες δεν κατάγονται απαραίτητως από τον ακαδημαϊκό κόσμο και μπορεί να διακρίνονται από έναν σαφή πρακτικό προσανατολισμό, λόγω ακριβώς της καθολικής αναγκαιότητας για πληροφοριακή παιδεία των ατόμων στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες. Ενδεικτικό παράδειγμα τέτοιας στρατηγικής αποτελεί το μοντέλο «Big 6» (Cambridge Rindge and Latin School, 2004):

1. Βασικές ερωτήσεις: Ποιο είναι το πρόβλημα; Τι γνωρίζουμε ήδη για το θέμα; Τι πληροφορία χρειαζόμαστε;
2. Εντοπισμός: Εύρεση και προσδιορισμός πιθανών πηγών πληροφορίας. Επιλογή των βέλτιστων πηγών.
3. Επιλογή / Ανάλυση: Οι πηγές που βρέθηκαν αναλύονται. Οι ανεπαρκείς, ανεπίκαιρες ή αναξιόπιστες απορρίπτονται, ενώ οι χρήσιμες διατηρούνται.
4. Οργάνωση / Σύνθεση: Οι πληροφορίες που έχουν απομείνει υφίστανται επεξεργασία και συγχώνευση: συγκρίνονται με βάση τις ομοιότητες και τις διαφορές τους, διακρίνονται οι απόψεις από τα γεγονότα, ανιχνεύονται οι διαφορετικές ερμηνείες των γεγονότων, αποσαφηνίζονται οι υπόρρητες υποθέσεις και – τελικά – το σύνολο των προκύπτόντων πληροφοριών οργανώνεται λογικά σε ένα συνεκτικό σύνολο.

5. Παρουσίαση: Η λύση στο πληροφοριακό πρόβλημα παρουσιάζεται στο κοινό με κατάλληλο τρόπο (π.χ. διαφάνειες, σχεδιαγράμματα κλπ).
6. Αξιολόγηση: Κριτική αξιολόγηση του αποτελέσματος. Επιλύθηκε το πρόβλημα; Τι θα μπορούσε να έχει γίνει διαφορετικά;

Είναι προφανές ότι ένα άτομο με πληροφοριακή παιδεία, δεδομένου κάποιου πληροφοριακού προβλήματος, θα πρέπει να είναι σε θέση να αξιολογεί πληροφορίες ως προς τη σχετικότητα, την επικαιρότητα, την αντικειμενικότητα και την αξιοπιστία τους. Θα πρέπει να μπορεί να ενημερώνεται για τις εξελίξεις στους τρόπους πληροφόρησης και να χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τα νέα μέσα προς αυτόν τον σκοπό. Θα πρέπει να μπορεί να οργανώνει ορθολογικά μία ποικιλία δεδομένων, επιχειρημάτων και γνώσεων, τόσο στον νου του όσο και στον γραπτό λόγο. Θα πρέπει ακόμα να μπορεί να συνθέτει νέα και προϋπάρχουσα γνώση σε ένα συνεκτικό όλον.

Κατά καιρούς έχουν γραφτεί και υποστηριχθεί αρκετά ακόμα επιχειρήματα για την πληροφοριακή παιδεία, τα οποία όμως δεν είναι τόσο συνηθισμένα στη βιβλιογραφία.

Παρατίθενται τα πιο σημαντικά:

1. Περικλείει γνώση από τα προσωπικά ενδιαφέροντα και ανάγκες του ατόμου (UNESCO, 2003). Αυτό κατά τη γνώμη μας συνεπάγεται πως τα πληροφοριακά προβλήματα τα οποία το άτομο καλείται να λύσει δεν είναι απαραίτητως αποκομμένα από την προσωπικότητά του, ούτε η επίλυσή τους επιβάλλεται αναγκαστικά από εξωτερικές συνθήκες (π.χ. απαιτήσεις βιοπορισμού). Αντιθέτως, ένας πολίτης με πληροφοριακή παιδεία χαρακτηρίζεται από μία ενδογενή ανάγκη για δια βίου μάθηση, όχι απαραίτητως συνδεδεμένη με την απαίτηση προσαρμογής σε μία μεταβαλλόμενη αγορά εργασίας.
2. Αφορά – ανάμεσα στ' άλλα – και την ικανότητα του ατόμου για αποτελεσματική χρήση και μετάδοση της προκύπτουσας πληροφορίας (UNESCO, 2003).
3. Είναι αναπόσπαστο μέρος των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά τον 21^ο αιώνα. Αυτή τη στιγμή υπάρχει στον κόσμο ένα χάσμα μεταξύ ατόμων που κατέχουν και ατόμων που δεν κατέχουν πληροφοριακή παιδεία, το οποίο πρέπει να γεφυρωθεί (UNESCO, 2003).

4. Συμπεριλαμβάνει μία κατανόηση των ηθικών και νομικών ζητημάτων που περιβάλλουν τη χρήση της πληροφόρησης (AASL, 1998).
5. Στηρίζεται – ανάμεσα στ’ άλλα – και σε μία παιδεία μέσων (media literacy), η οποία αφορά την ικανότητα πρόσληψης, ανάλυσης και αξιολόγησης μηνυμάτων από διαφορετικά μέσα επικοινωνίας (π.χ. τηλεόραση, Παγκόσμιος Ιστός κλπ), τα οποία το άτομο είναι σε θέση να διακρίνει ως προς τη μορφή και τον ρόλο τους (Ferguson, 2000).
6. Η παιδεία μέσων επικαλύπτεται με την οπτική παιδεία (visual literacy), επίσης συνιστώσα της πληροφοριακής παιδείας, δηλαδή την κριτική προσέγγιση σε οπτικά δεδομένα (π.χ. τηλεοπτικά ή φωτογραφικά ρεπορτάζ, εξώφυλλα περιοδικών εντύπων κλπ) και τη δυνατότητα αξιολόγησής τους (Ferguson, 2000).

Στον δυτικό κόσμο βασικοί χώροι άντλησης, επεξεργασίας και καταγραφής γνώσης και πληροφοριών είναι παραδοσιακά οι βιβλιοθήκες, ενώ θεμελιώδης θεσμός καλλιέργειας δεξιοτήτων και παροχής παιδείας είναι παραδοσιακά το επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα. Από τη δεκαετία του 1980, σε πολλές δυτικές χώρες και τα δύο έχουν μπει σε μία τροχιά αναδιάρθρωσης, με στόχο την παραγωγή επαρκώς καταρτισμένων πολιτών με πλήρη πληροφοριακή παιδεία. Σκοπός είναι οι ικανότητες αυτού του τύπου να ενσωματωθούν διάχυτα στη συνολική εκπαιδευτική διαδικασία ως αναπόσπαστο τμήμα της. Προς αυτή την κατεύθυνση έχουν κατά καιρούς συνταχθεί από ποικίλους οργανισμούς πρότυπα πληροφοριακής παιδείας τα οποία θα πρέπει να πληρούνται από έναν μαθητή / φοιτητή, από ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα ή από μία βιβλιοθήκη.

Είναι επομένως εύλογο πως μία σύγχρονη βιβλιοθήκη θα πρέπει να παρέχει:

- ο Τεχνική υποδομή η οποία να επιτρέπει εύκολη ψηφιακή πρόσβαση, ανάκτηση, αποθήκευση και αξιολόγηση πληροφοριών, μέσω ενός δικτύου ηλεκτρονικών υπολογιστών (ενδεχομένως και μέσω του δημοσίου Διαδικτύου).
- ο Προγράμματα εκπαίδευσης των χρηστών της βιβλιοθήκης τα οποία θα καλλιεργούν στους τελευταίους τις απαιτούμενες ικανότητες που συγκροτούν την έννοια της πληροφοριακής παιδείας, με διδακτικό όχημα την τεχνική υποδομή της βιβλιοθήκης.

Η παρούσα εργασία αφορά την ενσωμάτωση της έννοιας της πληροφοριακής παιδείας στις ελληνικές βιβλιοθήκες, καθώς και τον βαθμό ανάδειξής της μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Η εργασία είναι διαιρεμένη σε τρία μέρη.

- ο Το πρώτο αποτελεί μία θεωρητική εισαγωγή στις βασικές έννοιες τις βιβλιοθηκονομίας, της πληροφοριακής παιδείας και στις τεχνολογικές συνιστώσες της τελευταίας. Στη συνέχεια περιγράφονται οι ορισμοί, τα πρότυπα και οι μέθοδοι πληροφοριακής παιδείας που απαντώνται στη διεθνή βιβλιογραφία.
- ο Το δεύτερο συνιστά μία περιγραφή των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών από τη σκοπιά της πληροφοριακής παιδείας. Ο λόγος για τον οποίον οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες παρουσιάζονται ξεχωριστά είναι ότι έχουν ήδη μελετηθεί επισταμένως, ενώ παράλληλα διαθέτουν κατά κανόνα περισσότερο επαρκείς τεχνικές υποδομές από άλλους τύπους βιβλιοθηκών.
- ο Το τρίτο είναι μία περιγραφή άλλων τύπων ελληνικών βιβλιοθηκών ως προς το ζήτημα της πληροφοριακής παιδείας. Στη συνέχεια παρουσιάζεται αναλυτικά η περίπτωση μίας συγκεκριμένης βιβλιοθήκης.

Οι βιβλιογραφικές παραπομπές ακολουθούν το σύστημα αναφορών του Harvard (Harvard Citation System).

ΜΕΡΟΣ 1^ο: ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

1.1 Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΠΟΧΗ

Ως παραδοσιακοί χώροι αποθήκευσης, διαχείρισης και προσπέλασης της καθιερωμένης γνώσης, υπό μορφή ταξινομημένων, επεξεργασμένων και ευρετηριοποιημένων δεδομένων, οι βιβλιοθήκες συνιστούν τον κύριο θεσμό καταγραφής γνώσης στις κοινωνίες του δυτικού κόσμου. Τυπικά, διαχειριστές της βιβλιοθήκης είναι μία ομάδα *βιβλιοθηκονόμων*, επιφορτισμένων με το καθήκον ανάπτυξης διαδικασιών για την οργάνωση και διαρκή εμπλουτισμό των πληροφοριών, καθώς και την παροχή βοήθειας στους χρήστες της βιβλιοθήκης. Στόχος είναι πάντα η διευκόλυνση των τελευταίων στον εντοπισμό και στην αξιοποίηση πληροφοριακών πηγών (*βιβλιογραφικών τεκμηρίων*), αναλόγως με τις κατά περίπτωση ανάγκες τους.

Στην κλασική βιβλιοθήκη οι πηγές αυτές ήταν έντυπες, γραπτές και αρχειοθετημένες στα ράφια. Η ευρετηριοποίηση και η καταλογογράφηση τους, ουσιαστικά η ένταξή τους στο πλαίσιο ενός μητρώου δεδομένων το οποίο περιέγραφε συνοπτικά κάθε καταχωρημένο βιβλιογραφικό τεκμήριο με προτυποποιημένο τρόπο, προκειμένου να είναι εφικτή η ανάστροφη αναζήτησή του με βάση τα επιθυμητά χαρακτηριστικά του, γινόταν με τη βοήθεια καρτοκαταλόγων υλοποιημένων σύμφωνα με κάποιο *βιβλιογραφικό σύστημα* (π.χ. το «*Anglo-American Cataloguing Rules*»). Η παρουσία και βοήθεια του βιβλιοθηκονόμου ήταν σχεδόν απαραίτητη προκειμένου ένας χρήστης της βιβλιοθήκης να ανακαλύψει τις πηγές που τον ενδιέφεραν. Ένα *σύστημα ταξινόμησης βιβλιοθήκης* (π.χ. το «*Library of Congress Classification*» ή το «*Dewey Decimal Classification*») ήταν επίσης αναγκαίο ώστε τα καταχωρημένα τεκμήρια να είναι κατηγοριοποιημένα ανά θέμα με κάποιον πρότυπο τρόπο, προκειμένου να διευκολύνεται περαιτέρω ο εντοπισμός τους.

Έχει υποστηριχθεί πως η πληροφοριακή παιδεία είναι απαραίτητο εργαλείο για την επίτευξη της δια βίου μάθησης, συνιστώντας «ένα ουσιαστικό στοιχείο της δημοκρατίας του μέλλοντος, ώστε οι πολίτες να είναι ευφυείς διαμορφωτές της κοινωνίας της πληροφορίας και όχι πiónια της, και του ανθρωπιστικού πολιτισμού, εφόσον η πληροφορία αποτελεί συστατικό μίας ύπαρξης με νόημα και όχι απλώς μίας ρουτίνας παραγωγής και κατανάλωσης» (Shapiro & Hughes, 1996).

Εδώ βέβαια κρύβεται και ένας κίνδυνος υπερτίμησης της πληροφοριακής παιδείας, παρά την αδιαμφισβήτητη αξία της, εφόσον κατά τη γνώμη μας είναι εφικτή η αξιοποίησή της ακριβώς για τη διαίωνιση «μίας ρουτίνας παραγωγής και κατανάλωσης», στο πλαίσιο των σημερινών, ταχύτατα μεταβαλλόμενων αγορών και ελαστικών εργασιακών συνθηκών. Παράδειγμα αυτής της αντίληψης είναι η «Διακήρυξη της Πράγας» (UNESCO, 2003), η οποία περιγράφει την πληροφοριακή παιδεία ως κλειδί της «κοινωνικής, πολιτισμικής και οικονομικής ανάπτυξης εθνών και κοινοτήτων, ιδρυμάτων και ατόμων στον 21^ο αιώνα». Το υπόρρητο περιεχόμενο αυτής της φράσης αποσαφηνίζεται ευκολότερα αν ληφθεί υπόψη η στενή συσχέτιση της «οικονομικής ανάπτυξης» με τη συναφή έννοια της «οικονομικής μεγέθυνσης», δηλαδή ακριβώς την αύξηση της παραγωγής προϊόντων από το ένα έτος στο άλλο, στο πλαίσιο μίας εθνικής οικονομίας (Τριαντόπουλος & Φιλίνης). Επομένως, από αυτή τη σκοπιά, στην πραγματικότητα η πληροφοριακή παιδεία δεν είναι τόσο ένας καθολικά και αδιαμφισβήτητα θετικός στόχος όσο ένα ουδέτερο αλλά επίκαιρο εργαλείο, προσαρμοσμένο απλώς στις απαιτήσεις της εποχής μας, οι επιπτώσεις του οποίου εξαρτώνται από τη χρήση του.

Μετά τη δεκαετία του 1960, οι τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνίας σταδιακά άλλαξαν το τοπίο εκ βάθρων. Πλέον μία βιβλιοθήκη διαθέτει πηγές έντυπες, ψηφιακές (αποκλειστικά σε ηλεκτρονική μορφή, προσπελάσιμη μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών), αλλά και ψηφιοποιημένες (ευρισκόμενες στη βιβλιοθήκη τόσο σε ψηφιακή όσο και σε ηλεκτρονική μορφή). Τα ψηφιακά τεκμήρια είναι δυνατόν να περιέχουν, εκτός από γραπτό υλικό, και ενσωματωμένα συνοδευτικά πολυμεσικά δεδομένα (εικόνα, ήχος, βίντεο) τα οποία δεν απαιτούν ξεχωριστό μέσο αποθήκευσης ή πρόσβασης, πέρα από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Ο κατάλογος της βιβλιοθήκης είναι πλέον δημόσιος, ψηφιακός και προσπελάσιμος μόνο ηλεκτρονικά, με όλα τα πλεονεκτήματα ευχρηστίας και ευελιξίας που παρέχουν οι τεχνολογίες πληροφοριών

και επικοινωνίας. Τα βιβλιογραφικά συστήματα επίσης αναβαθμίστηκαν ώστε να υποστηρίζουν τον μηχανικό αυτοματισμό (π.χ. «Machine Readable Cataloguing»). Επιπροσθέτως, το Διαδίκτυο και άλλα σύγχρονα τηλεπικοινωνιακά δίκτυα καθιστούν τον ηλεκτρονικό κατάλογο – αλλά και τα ίδια τα ψηφιακά ή ψηφιοποιημένα βιβλιογραφικά τεκμήρια σε πολλές περιπτώσεις – προσπελάσιμα εξ αποστάσεως από τους χρήστες, εκθέτοντας ταυτοχρόνως τους τελευταίους στο ανάλογο περιεχόμενο άλλων βιβλιοθηκών ή βάσεων δεδομένων. Έτσι οι βιβλιοθήκες μετατρέπονται από «αποθήκες γνώσης» σε «πύλες γνώσης» (Μιχαλάκη & Φίνος, 2007).

Στο νέο αυτό περιβάλλον ο ρόλος του βιβλιοθηκονόμου έχει αλλάξει. Η παροχή βοήθειας προς τους χρήστες σχετίζεται τώρα περισσότερο με την παροχή εκπαίδευσης στη χρήση του ηλεκτρονικού καταλόγου, επομένως με την εξοικείωσή τους με νέες ψηφιακές τεχνολογίες, ενώ η ανάπτυξη και η διαχείριση της βιβλιογραφικής συλλογής αναγκαστικά διέρχεται κι αυτή μέσα από τη χρήση, ανάπτυξη και συντήρηση λογισμικού υπολογιστών. Επιπλέον, το γεγονός πως οι τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνίας διευκολύνουν εξαιρετικά την αναζήτηση και προσπέλαση επιπρόσθετων συναφών πηγών για κάθε έρευνα των χρηστών, εκθέτοντάς τους σε έναν τεράστιο όγκο όχι απαραίτητως αξιόπιστων δεδομένων, αναγκάζει τον βιβλιοθηκονόμο να στρέψει τους τελευταίους προς μία κατεύθυνση καλλιέργειας ικανοτήτων κριτικού διαχωρισμού μεταξύ των τεκμηρίων, αυτόνομης αξιολόγησής τους και περαιτέρω έρευνας σε πρόσθετους ηλεκτρονικούς καταλόγους (π.χ. δημόσια προσπελάσιμους εξ αποστάσεως μέσω Διαδικτύου) (Ανδρέου, 2005).

Έχει επίσης υποστηριχθεί ότι οι ψηφιακές υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης μέσω τηλεπικοινωνιακών δικτύων λειτουργούν ως μία ακόμα αφορμή μετασχηματισμού της βιβλιοθήκης κατά την τελευταία δεκαετία. Πρόκειται συνήθως για «διαδικτυακούς κοινωνικούς χώρους, σχεδιασμένους να εξυπηρετούν την επικοινωνία, τη συνεργασία και τον διαμοιρασμό υλικού ανάμεσα στα μέλη της κοινότητας που τους χρησιμοποιούν» (Κυπριανός, Ρουγγέρη & Γαϊτάνου, 2010). Τα ψηφιακά κοινωνικά δίκτυα είναι σε θέση να παράσχουν σε μία βιβλιοθήκη ένα κεντρικό forum συζητήσεων, ανάρτησης βιβλιοθηκονομικών νέων, ανοιχτής δημοσίευσης βιβλιοκριτικών και ενημερώσεων περί της ανάπτυξης του καταλόγου, προβολής ταξινομημένων συνδέσμων για διαδικτυακά ψηφιακά τεκμήρια κλπ, σε έναν εικονικό χώρο όπου κάθε χρήστης ή και βιβλιοθηκονόμος μπορεί να κατέχει ένα

δημόσια προσπελάσιμο προσωπικό προφίλ και ιστορικό, με συνημμένη λίστα ενδιαφερόντων, φιλικών προφίλ κλπ. Η βιβλιοθήκη έτσι είναι κατά τη γνώμη μας σε θέση να μετατραπεί (και) σε μία κοινότητα ομότιμων ατόμων με κοινωνικούς δεσμούς σφυρηλατημένους γύρω από τα γνωστικά τους ενδιαφέροντα. Προαπαιτούμενο φυσικά είναι ο ψηφιακός αλφαριθμητισμός χρηστών και βιβλιοθηκονόμων.

Με όλες αυτές τις αλλαγές στον χώρο της βιβλιοθήκης, εισέρχεται πολύ φυσικά στην εικόνα η πληροφοριακή παιδεία. Οι περισσότερες βιβλιοθήκες πλέον παρέχουν σεμινάρια πληροφοριακής παιδείας στους χρήστες τους, στα οποία οι βιβλιοθηκονόμοι αναλαμβάνουν τον ρόλο του εκπαιδευτή και του επιμορφωτή. Έχει υποστηριχθεί (Mills & Banister, 2001) πως, υπό αυτές τις συνθήκες, ένας βιβλιοθηκονόμος πρέπει να έχει τους παρακάτω διακριτούς ρόλους:

1. Φύλακας της συλλογής (Keeper of the collection)
2. Δημιουργός ανεξάρτητων χρηστών (Creator of independent users)
3. Πλοηγός της γνώσης (Knowledge navigator)
4. Τεχνικός της πληροφορίας (Information technician)
5. Διανομέας του υλικού (Document deliverer)
6. Εκπαιδευτής (Educator)
7. Αλληλεπιδραστικός συνεργάτης, αξιολογητής και διηθητής της πληροφορίας (Interactive partner-filterer and evaluator)
8. Προμηθευτής της πληροφορίας (Information provider)

Όσον αφορά το εκπαιδευτικό σκέλος του εν λόγω πολύπλευρου χαρακτήρα που πρέπει να παρουσιάζει ο σημερινός βιβλιοθηκονόμος, επικρατεί η αντίληψη πως τα καλύτερα αποτελέσματα όσον αφορά την πληροφοριακή επιμόρφωση των χρηστών, προκύπτουν από τη συνεργασία μεταξύ βιβλιοθηκονόμων και εκπαιδευτικών. Αυτό είναι και ένα βασικό στοιχείο διαφοροποίησης μεταξύ πληροφοριακής παιδείας και παραδοσιακής «βιβλιογραφικής εκπαίδευσης» (bibliographic instruction) των χρηστών τους, που παρείχαν οι βιβλιοθήκες σε παλαιότερες εποχές (Καρανίκα & Χατζηευσταθίου, 2009). Η βιβλιογραφική εκπαίδευση, καταγόμενη από την «προσωπική βοήθεια που παρείχαν οι βιβλιοθηκονόμοι στις αμερικανικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, από νωρίς του 19^{ου} αιώνα» (Κώτσιος, 2008), μπορεί ακόμα

να διακριθεί από τη σύγχρονη μετεξέλιξή της, την πληροφοριακή παιδεία, και από τις εξής ιδιότητές της:

1. Ήταν ανοργάνωτη, χωρίς καθολικά πρότυπα και με κατά περίπτωση υλοποίησή της ανά βιβλιοθήκη.
2. Ήταν μονόδρομη, με τους χρήστες σε ρόλο παθητικού εκπαιδευόμενου, ώσπου να εξοικειωθούν με τη χρήση του καταλόγου και των χώρων της εκάστοτε βιβλιοθήκης.

Επίσης, κατά τη γνώμη μας, η κλασική βιβλιογραφική εκπαίδευση διαφοροποιούνταν από την πληροφοριακή παιδεία και ως προς το ότι συνήθως δεν διαμορφωνόταν σημαντικά από τεχνολογικές συνιστώσες, ούτε είχε να αντιμετωπίσει τον γιγάντιο όγκο δεδομένων και πληροφοριακών πηγών για κάθε πιθανό θέμα, που κατακλύζουν σήμερα τον μέσο χρήστη μίας βιβλιοθήκης.

Συνολικά, είναι φανερό πως τόσο ο χαρακτήρας της βιβλιοθήκης όσο και ο ρόλος του βιβλιοθηκονόμου, έχουν αλλάξει σταδιακά κατά τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες. Η επιτακτική ανάγκη για καλλιέργεια πληροφοριακής παιδείας στους χρήστες των βιβλιοθηκών είναι ένα σκέλος αυτής της αλλαγής, το οποίο εν πολλοίς είναι σε θέση να καθορίσει το κατά πόσον επιτυγχάνεται ή όχι ο στόχος της ίδιας της ύπαρξης μιας βιβλιοθήκης.

1.2 ΟΡΙΣΜΟΙ, ΠΡΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Η πληροφοριακή παιδεία έχει εμφανιστεί ως όρος από τη δεκαετία του 1970 (Zurkowski, 1974), όταν χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει τις τεχνικές και τις ικανότητες που είναι σε θέση να αξιοποιήσουν το μεγάλο διαθέσιμο εύρος «πληροφοριακών εργαλείων αλλά και πρωτευόντων πηγών, για την κατασκευή πληροφοριακών λύσεων σε προβλήματα». Στόχος πίσω από τον καθορισμό της πληροφοριακής παιδείας ήταν να συνεισφέρει στον προβληματισμό για το πώς θα μπορούσαν «οι υπηρεσίες της παραδοσιακής βιβλιοθήκης να μεταμορφωθούν στη νέα βιομηχανία πληροφοριών που έκανε δειλά-δειλά την εμφάνισή της εκείνη την εποχή» (Κυπριανός, Ρουγγέρη & Γαϊτάνου, 2010).

Ύστερα από μία περίοδο σταδιακού μετασχηματισμού της βιβλιοθήκης και της βιβλιογραφικής εκπαίδευσης υπό την επιρροή των νέων τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνίας, του αυτοματισμού και της αυξανόμενης ψηφιοποίησης, το επόμενο σημαντικό βήμα ήρθε τελικά το 1989, με τον ορισμό από την Αμερικανική Ένωση Βιβλιοθηκών (American Library Association, ALA) του πληροφοριακά εγγράμματος ατόμου: «Για να είναι πληροφοριακά εγγράμματο ένα πρόσωπο πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζει πότε απαιτείται πληροφόρηση, να έχει τη δυνατότητα να την εντοπίσει, να την αξιολογήσει και να την χρησιμοποιήσει αποτελεσματικά» (Κώτσιος, 2008). Από την ALA, το ίδιο έτος, προέκυψε και το Εθνικό Φόρουμ για την Πληροφοριακή Παιδεία (National Forum on Information Literacy, NFIL), το οποίο στόχευε στην προώθηση της νέας αυτής έννοιας και στην ανάπτυξή της. Στις Ηνωμένες Πολιτείες η διάδοση και εξέλιξη της πληροφοριακής παιδείας υποβοηθήθηκε επιπροσθέτως από την εμφάνιση του Ινστιτούτου για την Πληροφοριακή Παιδεία, το 1998, καθώς και από τη συμπερίληψή της ως έναν από τους πέντε βασικούς στόχους στο εθνικό σχέδιο τεχνολογικής εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας, το 2000 (Κώτσιος, 2008).

Η Αμερικανική Ένωση Σχολικών Βιβλιοθηκάρων (American Association of School Librarians, AASL), παράρτημα της ALA, εξέδωσε το 1998 και ορισμένα ακριβέστερα πρότυπα του πληροφοριακά εγγράμματος ατόμου, συμπληρωματικά μεταξύ τους και προσανατολισμένα προς τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, τα οποία περιγράφονται συνοπτικά με τους παρακάτω κανονιστικούς ορισμούς (AASL, 1998):

1. Ο πληροφοριακά εγγράμματος μαθητής προσπελαύνει την πληροφορία αποτελεσματικά και αποδοτικά.
2. Ο πληροφοριακά εγγράμματος μαθητής αξιολογεί την πληροφορία κριτικά και ικανοποιητικά.
3. Ο πληροφοριακά εγγράμματος μαθητής χρησιμοποιεί την πληροφορία με ακρίβεια και δημιουργικότητα.
4. Ο αυτόνομα διδασκόμενος μαθητής είναι πληροφοριακά εγγράμματος και αντλεί πληροφορίες σχετιζόμενες με προσωπικά του ενδιαφέροντα.
5. Ο αυτόνομα διδασκόμενος μαθητής είναι πληροφοριακά εγγράμματος και εκτιμά τη λογοτεχνία και άλλες δημιουργικές εκφράσεις της πληροφορίας.
6. Ο αυτόνομα διδασκόμενος μαθητής είναι πληροφοριακά εγγράμματος και αποζητά την επιτυχία στην αναζήτηση πληροφοριών και παραγωγή γνώσης.

7. Ο μαθητής που συνεισφέρει θετικά στη μαθησιακή κοινότητα και στην κοινωνία είναι πληροφοριακά εγγράμματος και αναγνωρίζει τη σημασία της πληροφορίας σε μία δημοκρατική κοινωνία.
8. Ο μαθητής που συνεισφέρει θετικά στη μαθησιακή κοινότητα και στην κοινωνία είναι πληροφοριακά εγγράμματος και παρουσιάζει ηθική συμπεριφορά όσον αφορά την πληροφορία και τις τεχνολογίες πληροφορίας.
9. Ο μαθητής που συνεισφέρει θετικά στη μαθησιακή κοινότητα και στην κοινωνία είναι πληροφοριακά εγγράμματος και συμμετέχει ενεργά σε ομάδες άντλησης και παραγωγής πληροφοριών.

Οι προσπάθειες αυτές προτυποποίησης και εξάπλωσης της πληροφοριακής παιδείας αντικατοπτρίστηκαν σε διεθνές, θεσμικό επίπεδο με τη «*Διακήρυξη της Πράγας*» (UNESCO, 2003) και την «*Προκήρυξη της Αλεξάνδρειας*» (UNESCO, NFIL & IFLA, 2005). Η Διακήρυξη της Πράγας ωθεί την αντίληψη για την έννοια της πληροφοριακής παιδείας προς συγκεκριμένες κατευθύνσεις και στηρίζεται στις ακόλουθες αρχές:

1. Η δημιουργία μίας κοινωνίας της πληροφορίας αποτελεί κλειδί για την κοινωνική, πολιτισμική και οικονομική ανάπτυξη εθνών και κοινοτήτων στον 21^ο αιώνα.
2. Η πληροφοριακή παιδεία συμπεριλαμβάνει γνώση από τα προσωπικά πληροφοριακά ενδιαφέροντα και ανάγκες των ατόμων, καθώς και την ικανότητα αναγνώρισης, εντοπισμού, αξιολόγησης, οργάνωσης και αποτελεσματικής δημιουργίας, χρήσης και μεταβίβασης πληροφορίας, προκειμένου να αντιμετωπιστούν άμεσα προβλήματα. Συνιστά προϋπόθεση για την αποτελεσματική συμμετοχή στην κοινωνία της πληροφορίας και αποτελεί τμήμα του βασικού ανθρώπινου δικαιώματος στη δια βίου μάθηση.
3. Η πληροφοριακή παιδεία, από κοινού με την πρόσβαση σε απαραίτητες πληροφορίες και την αποτελεσματική χρήση τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνίας, παίζει ηγετικό ρόλο στη μείωση των ανισοτήτων στο εσωτερικό και μεταξύ χωρών και λαών, καθώς και στην προώθηση ανοχής και αμοιβαίας κατανόησης μέσω της χρήσης πληροφοριών σε πολυπολιτισμικά και πολυγλωσσικά συμφραζόμενα.
4. Οι κυβερνήσεις θα έπρεπε να αναπτύξουν ισχυρά διεπιστημονικά προγράμματα για την προώθηση της πληροφοριακής παιδείας σε εθνικό

επίπεδο, ως απαραίτητο βήμα για τη συρρίκνωση του ψηφιακού χάσματος μέσω της δημιουργίας πληροφοριακά εγγράμματων πολιτών, μιας αποτελεσματικής κοινωνίας πολιτών και ενός ανταγωνιστικού εργατικού δυναμικού.

5. Η πληροφοριακή παιδεία αφορά όλους τους τομείς της κοινωνίας και θα έπρεπε να προσαρμόζεται από τον καθένα στις συγκεκριμένες ανάγκες και συνθήκες.
6. Η πληροφοριακή παιδεία θα έπρεπε να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα μίας εκπαίδευσης για όλους.

Στη συνέχεια, η Προκήρυξη της Αλεξάνδρειας το 2005 τοποθέτησε την πληροφοριακή παιδεία στην καρδιά της διά βίου μάθησης, ανακηρύσσοντας και τις δύο έννοιες σε «φάρους της κοινωνίας της πληροφορίας, που φωτίζουν τον δρόμο για την ανάπτυξη, την ευημερία και την ελευθερία». Η πληροφοριακή παιδεία ορίζεται με βάση τα κάτωθι χαρακτηριστικά:

1. Συνιστά το σύνολο των ικανοτήτων αναγνώρισης πληροφοριακών αναγκών και εντοπισμού, αξιολόγησης και δημιουργίας πληροφοριών σε συγκεκριμένα πολιτισμικά και κοινωνικά συμφραζόμενα.
2. Συμβάλλει στο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ατόμων, μικρομεσαίων επιχειρήσεων, εθνών και περιφερειών.
3. Παρέχει το κλειδί για την αποτελεσματική πρόσβαση, χρήση και δημιουργία περιεχομένου για την υποστήριξη της οικονομικής ανάπτυξης, εκπαίδευσης, υγείας και ανθρωπίνων υπηρεσιών, καθώς και άλλων όψεων των σύγχρονων κοινωνιών.
4. Εκτείνεται πέρα από τις υπάρχουσες τεχνολογίες προκειμένου να συμπεριλάβει μάθηση, κριτική σκέψη και διερμηνευτικές ικανότητες για ζητήματα που διασχίζουν τα όρια μεταξύ διαφορετικών επαγγελματικών τομέων.

Κατά τη γνώμη μας οι εν λόγω διακηρύξεις προσέδωσαν εσκεμμένα στην πληροφοριακή παιδεία χαρακτηριστικά και ιδιότητες που αφορούν ευρύτερα τις κοινωνικές επιστήμες, προκειμένου να τονίσουν τη θεμελιώδη σημασία της για τις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες. Η διαδικασία αυτή όμως συντελέστηκε προς συγκεκριμένη κατεύθυνση, που λαμβάνει υπόρρητα συγκεκριμένες υποθέσεις και

κοινωνικές κοσμοαντιλήψεις ως αντικειμενικά δεδομένες. Επί παραδείγματι, διακρίνεται εμφανώς η φιλελεύθερη θεωρία των διεθνών σχέσεων (Ηφαιστος, 2002) στο υπόβαθρο της Διακήρυξης της Πράγας. Ταυτοχρόνως, η πρόσβαση σε πληροφορίες ανυψώνεται από τα δύο κείμενα αυθαίρετα σε κύριο (ή και μοναδικό) παράγοντα κοινωνικής ευημερίας. Τελικό αποτέλεσμα είναι οι διακηρύξεις να μην ανταποκρίνονται επαρκώς στην πραγματικότητα, να προσδίδουν έναν αστήρικτο μεσσιανικό χαρακτήρα στην πληροφοριακή παιδεία, και εν πολλοίς να εκπίπτουν σε «ευχολόγια» αντιπροσωπευτικά της εποχής τους.

Ωστόσο αυτό δεν αναιρεί πως μετά το 2000 η ακαδημαϊκή, αλλά και θεσμική, αντίληψη για την πληροφοριακή παιδεία αναβαθμίστηκε, γεγονός που μπορεί να αποδοθεί σε κάποιον βαθμό και στην εμπλοκή της UNESCO. Την ίδια περίοδο η πληροφοριακή παιδεία εξελίχθηκε, τόσο ως αντικείμενο μελέτης όσο και ως αντικείμενο πρακτικής καλλιέργειας, στον ευρωπαϊκό αλλά και στον ελληνικό χώρο, με βάση τους ορισμούς και τα πρότυπα της ALA και με κύριο όχημα αρχικά τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες (Κώτσιος, 2008). Δεν είναι άσχετο το γεγονός ότι το 2000 η Ένωση Κολεγιακών και Ερευνητικών Βιβλιοθηκών (Association of College and Research Libraries, ACRL), παράρτημα της ALA, είχε εκδώσει ορισμένα πρότυπα πληροφοριακής παιδείας προσανατολισμένα προς την ανώτατη εκπαίδευση (ACRL, 2000):

1. Ο πληροφοριακά εγγράμματος φοιτητής καθορίζει τη φύση και το εύρος της απαιτούμενης πληροφορίας.
2. Ο πληροφοριακά εγγράμματος φοιτητής προσπελαύνει την απαιτούμενη πληροφορία αποδοτικά και αποτελεσματικά.
3. Ο πληροφοριακά εγγράμματος φοιτητής αξιολογεί την πληροφορία και τις πηγές της κριτικά και ενσωματώνει επιλεγμένη πληροφορία στην προσωπική του βάση γνώσεων και αξιακό σύστημα.
4. Ο πληροφοριακά εγγράμματος φοιτητής, ατομικά ή ως μέλος ομάδας, χρησιμοποιεί αποδοτικά την πληροφορία για να επιτύχει έναν συγκεκριμένο σκοπό.
5. Ο πληροφοριακά εγγράμματος φοιτητής αντιλαμβάνεται πολλά από τα οικονομικά, νομικά και κοινωνικά ζητήματα που περιβάλλουν τη χρήση της

πληροφορίας, ενώ προσπελαύνει και χρησιμοποιεί την πληροφορία ηθικά και νόμιμα.

Τα πρότυπα της ACRL επίσης καθόριζαν και δείκτες αποδοτικότητας, στοχευόμενους να βοηθήσουν βιβλιοθηκονόμους και διδάσκοντες στην αποσαφήνιση – με ποσοτικό τρόπο – του βαθμού καλλιέργειας της πληροφοριακής παιδείας σε κάθε φοιτητή ατομικά.

Του εν λόγω εγχειρήματος είχε προηγηθεί η προσπάθεια της Εταιρείας Κολεγιακών, Εθνικών και Πανεπιστημιακών Βιβλιοθηκών (Society of College, National and University Libraries, SCONUL), ενός οργανισμού της Μ. Βρετανίας και της Ιρλανδίας, να ορίσει το δικό της πρότυπο πληροφοριακής παιδείας ονόματι «*Επτά Πυλώνες*» (Seven Pillars). Οι Επτά Πυλώνες ανασχεδιάστηκαν το 2004 και στην τελική τους μορφή περιλαμβάνουν τα εξής χαρακτηριστικά, ως ορίζοντα από κοινού ένα άτομο πληροφοριακά εγγράμματο (SCONUL, 1999) (Καρανίκα & Χατζηγευσταθίου, 2009):

1. Το πληροφοριακά εγγράμματο άτομο αναγνωρίζει τις πληροφοριακές ανάγκες.
2. Το πληροφοριακά εγγράμματο άτομο διακρίνει τους πιθανούς τρόπους κάλυψης του πληροφοριακού κενού. Εδώ συμπεριλαμβάνονται οι ικανότητες εύρεσης κατάλληλων πηγών, επιλογής μεταξύ τους και αντιμετώπισης ζητημάτων προσβασιμότητάς τους.
3. Το πληροφοριακά εγγράμματο άτομο κατασκευάζει στρατηγικές εντοπισμού της απαιτούμενης πληροφορίας. Εδώ συμπεριλαμβάνεται η ικανότητα αναδιατύπωσης της πληροφοριακής ανάγκης ώστε να ταιριάζει με τις διαθέσιμες πηγές, αλλά και η ικανότητα συστηματικής ανάπτυξης μεθόδων κατάλληλων για την εκάστοτε πληροφοριακή ανάγκη.
4. Το πληροφοριακά εγγράμματο άτομο εντοπίζει και προσπελαύνει την απαιτούμενη πληροφορία. Εδώ συμπεριλαμβάνεται η ικανότητα κατάλληλων αναζητήσεων με όλα τα διαθέσιμα μέσα, ο ψηφιακός αλφαριθμητισμός και η βιβλιοθηκονομική παιδεία.
5. Το πληροφοριακά εγγράμματο άτομο συγκρίνει και αξιολογεί τις διαθέσιμες πληροφορίες. Εδώ συμπεριλαμβάνεται η ικανότητα εντοπισμού προκαταλήψεων, υπόρρητων υποθέσεων και του παραδεκτού βαθμού

αξιοπιστίας της εκάστοτε πηγής, καθώς και η αντίληψη των συνηθισμένων τρόπων κριτικής αξιολόγησης των επιστημονικών εκδόσεων.

6. Το πληροφοριακά εγγράμματο άτομο οργανώνει, εφαρμόζει και μεταβιβάζει σε άλλους την προκύπτουσα γνώση. Εδώ συμπεριλαμβάνεται η ικανότητα δημιουργίας προσωπικού βιβλιογραφικού συστήματος, αναφοράς βιβλιογραφικών παραπομπών, εφαρμογής της πληροφορίας στο συγκεκριμένο πληροφοριακό πρόβλημα, αλλά και η κατανόηση ζητημάτων λογοκλοπής.
7. Το πληροφοριακά εγγράμματο άτομο συνθέτει τις γνώσεις σε ένα συνεκτικό όλον και δημιουργεί στη βάση αυτού.

Είναι προφανές πως το μοντέλο του SCONUL λειτουργεί και ως στρατηγική επίλυσης πληροφοριακών προβλημάτων, αφού οι Επτά Πυλώνες αφορούν δεξιότητες οι οποίες διαδέχονται χρονολογικά η μία την άλλη κατά την προσπάθεια αντιμετώπισης ενός πληροφοριακού προβλήματος, ενώ ο βαθμός στον οποίον ένα άτομο κατέχει τις επτά αυτές ικανότητες προσδιορίζει τον βαθμό κατά τον οποίον μπορεί να χαρακτηριστεί πληροφοριακά εγγράμματο. Σημαντική επίσης είναι η διάκριση του μοντέλου μεταξύ «πληροφορικά ικανών» (ουσιαστικά ψηφιακά εγγράμματων) και πληροφοριακά εγγράμματων (Καρανίκα & Χατζηευσταθίου, 2009), καθώς η πληροφορική ικανότητα περιορίζεται σε δεξιότητες αποδοτικής και αποτελεσματικής χρήσης των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνίας καθώς και των νέων ψηφιακών μέσων, αφορά επομένως μόνο τις τεχνολογικές συνιστώσες της πληροφοριακής παιδείας.

Το 2004 το Ινστιτούτο Πληροφοριακής Παιδείας της Αυστραλίας και Νέας Ζηλανδίας (Australian and New Zealand Institute for Information Literacy, ANZIIL), ένας οργανισμός με στόχο την προώθηση της πληροφοριακής παιδείας, δημιούργησε το δικό του πρότυπο στη βάση του αντίστοιχου της ACRL (ANZIIL, 2004). Στη συνέχεια περιγράφονται τα βασικά του σημεία:

1. Το πληροφοριακά εγγράμματο άτομο αναγνωρίζει την ανάγκη για πληροφόρηση και προσδιορίζει τη φύση και το εύρος της απαιτούμενης πληροφορίας.
2. Το πληροφοριακά εγγράμματο άτομο ανακαλύπτει την απαιτούμενη πληροφορία αποδοτικά και αποτελεσματικά.

3. Το πληροφοριακά εγγράμματο άτομο αξιολογεί κριτικά την πληροφορία και τη διεργασία εύρεσης της πληροφορίας.
4. Το πληροφοριακά εγγράμματο άτομο διαχειρίζεται την πληροφορία που συλλέγεται ή παράγεται.
5. Το πληροφοριακά εγγράμματο άτομο εφαρμόζει προγενέστερη και νέα πληροφορία για να κατασκευάσει νέες έννοιες ή για τη δημιουργία νέων αντιλήψεων.
6. Το πληροφοριακά εγγράμματο άτομο χρησιμοποιεί την πληροφορία με κατανόηση και αναγνωρίζει τα πολιτισμικά, ηθικά, κοινωνικά, οικονομικά και νομικά ζητήματα που περιβάλλουν τη χρήση της πληροφορίας.

Επιπροσθέτως, το πρότυπο ANZIIL εξειδικεύει περαιτέρω καθεμία από αυτές τις έξι απαιτήσεις πληροφοριακής παιδείας. Σε κάθε περίπτωση πάντως, είναι εμφανής η καταλυτική επιρροή του προτύπου της ACRL.

Πέραν των ορισμών της πληροφοριακής παιδείας και των προτύπων ορισμού των πληροφοριακά εγγράμματων ατόμων, ένα άλλο ζήτημα είναι οι στρατηγικές επίλυσης πληροφοριακών προβλημάτων – όπως έχουν ήδη οριστεί – που όταν εφαρμόζονται σωστά και επαναληπτικά είναι κατά τη γνώμη μας σε θέση να λειτουργήσουν ως κινητήρια δύναμη καλλιέργειας της πληροφοριακής παιδείας σε ένα πρόσωπο. Καθώς έχουν ήδη περιγραφεί το μοντέλο Big6 και το πρότυπο SCONUL, θα γίνει τώρα μία συνοπτική αναφορά σε ένα ακόμα συνηθισμένο ακαδημαϊκό μοντέλο αυτού του τύπου:

Το μοντέλο πληροφοριακής παιδείας της Christine Bruce (Bruce, 1997) στηρίζεται σε μία αλληλουχία 7 βημάτων, τα οποία περιγράφουν τη νοητική κατάσταση του ατόμου σε σχέση με το προς επίλυση πληροφοριακό πρόβλημα:

1. Πληροφοριακή ενημέρωση
2. Εντοπισμός πηγών
3. Διεργασία πληροφόρησης
4. Έλεγχος της πληροφορίας
5. Δημιουργία βάσης γνώσης
6. Επίγνωση
7. Σοφία

Τα βήματα αυτά είναι διαδοχικά, με εξαίρεση το βήμα 3 και το βήμα 4 τα οποία λαμβάνουν χώρα παράλληλα και ανατροφοδοτούνται μεταξύ τους. Το μοντέλο περιγράφει επίσης τις διαφορετικές κατηγορίες χειρισμού της πληροφορίας και της κατανόησης που προκύπτει από την καθεμία:

1. Κατανόηση της τεχνολογίας της πληροφορίας
2. Κατανόηση των πηγών πληροφόρησης
3. Κατανόηση της διεργασίας πληροφόρησης
4. Κατανόηση του ελέγχου της πληροφορίας
5. Κατανόηση της δημιουργίας της γνώσης
6. Κατανόηση της επέκτασης της γνώσης
7. Κατανόηση της σοφίας

Όπως πρέπει να είναι κατανοητό, η εκμάθηση τέτοιου τύπου στρατηγικών επίλυσης πληροφοριακών προβλημάτων και η εξάσκηση των ατόμων σε αυτές, από τη σκοπιά της πληροφοριακής παιδείας, αποτελεί θεμέλιο λίθο διδακτικών μεθόδων οι οποίες στοχεύουν στην καλλιέργεια της τελευταίας, κυρίως στο πλαίσιο λειτουργίας μίας βιβλιοθήκης. Σε εκπαιδευτικά ιδρύματα, συνηθισμένη πρακτική είναι μία ομάδα συνεργαζόμενων βιβλιοθηκονόμων και διδασκόντων να αναθέτουν σε εκπαιδευόμενους χρήστες μία προθεσμιακή εργασία, για την επίλυση της οποίας απαιτείται εύρεση, αξιολόγηση και σύνθεση μίας ποικιλίας ανεξάρτητων πηγών.

Ο διδάσκων / εκπαιδευτικός παραδίδει μία σειρά μαθημάτων γύρω από προκαθορισμένες θεματικές ενότητες, καθορίζουσες το πλαίσιο στο οποίο κινούνται οι ανατιθέμενες εργασίες. Στη συνέχεια ο βιβλιοθηκονόμος παρέχει στους εκπαιδευόμενους μία εισαγωγή σε ζητήματα αναζήτησης, παραγωγής και οργάνωσης πληροφορίας, μέσω των χώρων και των υποδομών της βιβλιοθήκης και με έμφαση σε δημόσιες και γνωστές βάσεις δεδομένων (συμπεριλαμβανομένου του ηλεκτρονικού καταλόγου της ίδιας της βιβλιοθήκης). Οι εκπαιδευόμενοι έχουν κάποιο χρονικό περιθώριο για να αξιοποιήσουν αυτές τις γνώσεις ώστε να ολοκληρώσουν εμπρόθεσμα την εργασία τους, με όχημα μία στρατηγική επίλυσης πληροφοριακών προβλημάτων. Στο τέλος, κάθε εργασία παρουσιάζεται και αξιολογείται μπροστά στον καθηγητή και το σύνολο των εκπαιδευόμενων.

Πέραν αυτής της μεθόδου (την οποία, στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, ονομάζουμε για ευκολία «εκπαιδευτικές παραδόσεις συστηματικά δομημένων μαθημάτων»), είναι εξαπλωμένες σε κάθε τύπου βιβλιοθήκες και άλλοι τρόποι καλλιέργειας της πληροφοριακής παιδείας, οι οποίοι κατά τη γνώμη μας αποτελούν κληρονομιά ή μετεξέλιξη των παλαιότερων εποχών της βιβλιογραφικής εκπαίδευσης. Ακολουθεί η συνοπτική περιγραφή ορισμένων (Καρανίκα & Χατζηευσταθίου, 2009):

- Έντυποι οδηγοί. Δωρεάν διαθέσιμα κείμενα τα οποία περιγράφουν αναλυτικά τις υπηρεσίες που παρέχει η βιβλιοθήκη, περιέχουν γλωσσάριο βιβλιοθηκονομικών όρων κλπ.
- Ξεναγήσεις στους χώρους της βιβλιοθήκης.
- Διαλέξεις και ασκήσεις περί βιβλιογραφικής εκπαίδευσης.
- Ιστοσελίδες πληροφοριών. Πρόκειται συνήθως για στατικές ιστοσελίδες στον ιστοτόπο (web site) της εκάστοτε βιβλιοθήκης, όπου κατά κανόνα περιέχεται ψηφιοποιημένο, εν δυνάμει διαρκώς ανανεωνόμενο και εξ αποστάσεως προσπελάσιμο το περιεχόμενο των προηγούμενων μεθόδων.
- Ιστοσελίδες εκπαίδευσης. Πρόκειται συνήθως για δυναμικές ιστοσελίδες στον ιστοτόπο της εκάστοτε βιβλιοθήκης, οι οποίες σε σύγκριση με την προηγούμενη μέθοδο παρέχουν εξίσου αυτοματοποιημένη μεν, αλλά πιο εξατομικευμένη εκπαίδευση. Οι χρήστες δημιουργούν προσωπικά προφίλ και είναι επιπροσθέτως σε θέση να παρακολουθήσουν εξ αποστάσεως εκπαιδευτικές παραδόσεις συστηματικά δομημένων μαθημάτων (π.χ. σε ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες). Η μέθοδος αυτή είναι η πλέον απομακρυσμένη από τους κλασικούς τρόπους βιβλιογραφικής εκπαίδευσης.
- Όπως έχουν ήδη περιγραφεί στο Κεφάλαιο 1.1, οι ψηφιακές υπηρεσίες κοινωνικής δικτύωσης (Κυπριανός, Ρουγγέρη & Γαϊτάνου, 2010) είναι σε θέση να λειτουργήσουν ως αναβαθμισμένη μέθοδος εξ αποστάσεως καλλιέργειας της πληροφοριακής παιδείας.

Ως προς το περιεχόμενο των παρεχόμενων δεξιοτήτων, ανεξαρτήτως της ακολουθούμενης μεθόδου, είναι ενδεικτική των αναγκών της εποχής η επιμονή στην καλλιέργεια ικανοτήτων ορθής χρήσης των ψηφιακών καταλόγων και βάσεων δεδομένων (OPAC, ηλεκτρονικά περιοδικά, Παγκόσμιος Ιστός κλπ), ορθού

καθορισμού της ζητούμενης πληροφορίας (αναζητήσεις με κατάλληλες λέξεις-κλειδιά, αξιοποίηση λογικών τελεστών άλγεβρας Bool κλπ) και ποιοτικής αξιολόγησης των επιστρεφόμενων αποτελεσμάτων (Καρανίκα & Χατζηευσταθίου, 2009). Η καταλυτική επιρροή των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνίας στον πλούτο και στη φύση των διαθέσιμων πληροφοριών, αλλά και στους τρόπους ανάκτησής τους, είναι εμφανής.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί πως σε Πανεπιστήμια του εξωτερικού η πληροφοριακή παιδεία έχει ενταχθεί ως ξεχωριστό μάθημα στο πρόγραμμα σπουδών διαφόρων Τμημάτων, πέρα από τα επιμορφωτικά προγράμματα των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών ή σε συνεργασία με αυτά (Κώτσιος, 2008). Σε έρευνα του 2004 (Νικητάκης, 2004), είχεδειχτεί πως μόνο το 4% των πανεπιστημιακών Τμημάτων στην Ελλάδα είχε προβεί σε ανάλογη κίνηση ως εκείνη τη στιγμή.

ΜΕΡΟΣ 2^ο: ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

2.1 ΕΙΔΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας οι βιβλιοθήκες έχουν διακριθεί σε τέσσερις τύπους, με κριτήρια το νομικό καθεστώς τους, την κατηγορία των χρηστών τους και τον σκοπό τον οποίον εξυπηρετούν. Έτσι έχουμε τις *ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες*, τις *σχολικές βιβλιοθήκες*, τις *δημόσιες βιβλιοθήκες* και τις *ειδικές βιβλιοθήκες*. Ο διαχωρισμός αυτός δεν είναι αυθαίρετος, απαντάται στη βιβλιογραφία και έχει αξιοποιηθεί ξανά σε εργασία παρεμφερούς θεματολογίας (Μιχαλάκη & Φίνος, 2007).

Ως δημόσιες βιβλιοθήκες μπορούν να οριστούν αυτές οι οποίες χρηματοδοτούνται από το κράτος ή την τοπική αυτοδιοίκηση, ενώ η χρήση τους είναι ελεύθερη για τον οποιονδήποτε. Είναι συνηθισμένο σε κάθε πόλη να υπάρχει τουλάχιστον μία δημόσια βιβλιοθήκη, στον δικό της χώρο και ανοιχτή στον καθένα. Οι Μιχαλάκη & Φίνος (2007) συνόψισαν τα κυριότερα προβλήματα των δημόσιων βιβλιοθηκών στην Ελλάδα: έλλειψη ενιαίου θεσμικού πλαισίου και συντονιστικού οργάνου, μικρή και

διαρκώς μειούμενη χρηματοδότηση, διαρκείς αλλαγές στη νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

Οι σχολικές βιβλιοθήκες συνήθως είναι μικρότερες σε κλίμακα και τοποθετημένες στο εσωτερικό μιας σχολικής μονάδας, η χρηματοδότησή τους αποτελεί τμήμα του προϋπολογισμού του σχολείου, ενώ εξυπηρετούν κατά κύριο λόγο τους μαθητές και τους διδάσκοντες. Σύμφωνα με τους Μιχαλάκη & Φίνο οι σχολικές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα είναι ανεπαρκώς ανεπτυγμένες, ενώ χαρακτηρίζονται από έλλειψη κατάλληλα στελεχωμένου προσωπικού, υποχρηματοδότηση και τελείως ελλιπές νομικό πλαίσιο.

Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες συνήθως είναι πολύ μεγαλύτερες σε κλίμακα και τοποθετημένες στο εσωτερικό ενός ακαδημαϊκού ιδρύματος, η χρηματοδότησή τους αποτελεί τμήμα του προϋπολογισμού του ιδρύματος, ενώ εξυπηρετούν κατά κύριο λόγο τους σπουδαστές / φοιτητές, τους διδάσκοντες, το διοικητικό προσωπικό αλλά και ανεξάρτητους ερευνητές. Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, λόγω κλίμακας και χρηματοδότησης, έχουν τη δυνατότητα αλλά και την απαραίτητη τεχνική υποδομή να παράσχουν ολοκληρωμένα προγράμματα πληροφοριακής παιδείας, και γι' αυτό έχουν μελετηθεί επισταμένως ως προς αυτό το ζήτημα (Μιχαλάκη & Φίνος, 2007) (Καρανίκα & Χατζηευσταθίου, 2009) (Κόκκινος, Παπαδάτου & Σισαμάκη, 2008).

Οι ειδικές βιβλιοθήκες δεν είναι μία συγκεκριμένη κατηγορία, αλλά κατ' ουσία περιλαμβάνουν όλες τις βιβλιοθήκες που δεν εμπίπτουν στους προαναφερθέντες τύπους. Ορισμένες από αυτές είναι ανοικτές στο ευρύ κοινό, ενώ κάποιες παρέχουν προγράμματα πληροφοριακής παιδείας.

Στο υπόλοιπο του Κεφαλαίου 2 θα γίνει μία σύνοψη της επικρατούσας έρευνας σχετικά με την κατάσταση των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών ως προς το ζήτημα της πληροφοριακής παιδείας. Άλλοι τύποι βιβλιοθηκών θα εξεταστούν στο Κεφάλαιο 3.

2.2 ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Η ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη είναι αναπόσπαστο τμήμα κάθε εκπαιδευτικού ιδρύματος που στοχεύει στην αποτελεσματική πληροφοριακή κατάρτιση των μελών του, ως προς το εκάστοτε ερευνητικό και γνωστικό αντικείμενο. Το κοινό το οποίο εξυπηρετείται από τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες ορίζεται «κατά βάση ως τα μέλη του διδακτικού προσωπικού του πανεπιστημίου, οι σπουδαστές, το προσωπικό του ιδρύματος και λοιποί ερευνητές», οι οποίοι ενημερώνονται μέσω των συλλογών έντυπων, μη έντυπων και ηλεκτρονικών πηγών (Μιχαλάκη & Φίνος, 2007). Όσο περιεκτικές και εμπλουτισμένες και να είναι, δεν κατορθώνουν να καλύψουν το μεγάλο εύρος της βιβλιογραφίας με τους παλιούς παραδοσιακούς τρόπους. Επομένως καταφεύγουν στις άπειρες λύσεις που προσφέρει η σημερινή τεχνολογία, τις ηλεκτρονικές πηγές όπως ψηφιακές βιβλιοθήκες, βάσεις δεδομένων και θεματικά αποθετήρια αποτελώντας παράλληλα ένα «σύγχρονο μέσο έγκυρης και πρόσφατης πληροφόρησης» (Μιχαλάκη & Φίνος, 2007). Έτσι οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες θεωρούνται η βάση των ιδρυμάτων και είναι πολύ ουσιώδης η ικανοποιητική τους οργάνωση ώστε να προσφέρουν τις μέγιστες δυνατές πληροφορίες.

Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες μπορούν να διαιρεθούν σε τρεις κατηγορίες (Μιχαλάκη & Φίνος, 2007). Κατά συνέπεια έχουμε:

- Κεντρικές, όπου μια βιβλιοθήκη καλύπτει τις συνολικές ανάγκες του ακαδημαϊκού ιδρύματος, άρα οι βιβλιογραφικές συλλογές και οι πηγές της αφορούν ποικιλία επιστημονικών πεδίων.
- Βιβλιοθήκες τμημάτων ή σχολών, οι οποίες έχουν μικρή έκταση και υψηλή εξειδίκευση.
- Μικτές, όπου «το μικτό σύστημα οργάνωσης προϋποθέτει την ύπαρξη μιας κεντρικής βιβλιοθήκης και επιμέρους μικρές συλλογές σε κάθε τμήμα, τα γνωστά σπουδαστήρια», ώστε να καλύπτονται όλα τα γνωστικά πεδία στον υψηλότερο δυνατό βαθμό. Τα σπουδαστήρια συνήθως περιέχουν συλλογές υψηλής εξειδίκευσης (Μιχαλάκη & Φίνος, 2007).

Όσον αφορά την πληροφοριακή παιδεία οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες έχουν διαμορφώσει προγράμματα και υπηρεσίες ανάλογα με τις προσδοκίες και τις απαιτήσεις των μελών της κάθε πανεπιστημιακής κοινότητας. Μέσω των ιστοσελίδων

τους οι βιβλιοθήκες καθιστούν την πληροφοριακή παιδεία εξ αποστάσεως προσιτή στους χρήστες, αν και εμφανίζεται διαφοροποίηση ως προς τον βαθμό συνεργασίας μεταξύ βιβλιοθηκονόμων και κοινότητας (Καρανίκα & Χατζηευσταθίου, 2009). Κάθε ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη κινείται σε κάποια πλαίσια αυτονομίας ως προς την οργάνωση και τον καθορισμό του υλικού της, αλλά στην πράξη οι διαφορές των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, σεμιναρίων και του υλικού που παρέχεται με σκοπό την καλλιέργεια της πληροφοριακής παιδείας είναι μικρές.

Παρακάτω περιγράφονται αναλυτικά προγράμματα πληροφοριακής παιδείας ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Οι πληροφορίες έχουν αντληθεί κατά κύριο λόγο από τις ιστοσελίδες των ιδρυμάτων και από προγενέστερες εργασίες με παρεμφερή θεματολογία (Καρανίκα & Χατζηευσταθίου, 2009) (Μιχαλάκη & Φίνος, 2007) (Κόκκινος, Παπαδάτου & Σισαμάκη, 2008). Δεν περιλαμβάνονται οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες με εντελώς ελλιπή διαδικτυακή παρουσία ή έλλειψη στοιχείων περί πληροφοριακής παιδείας στις ιστοσελίδες τους.

Βιβλιοθήκες Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων

1. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η Βιβλιοθήκη του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.) ιδρύθηκε το 1927. Είναι η δεύτερη σε μέγεθος πανελλαδικά μετά την Εθνική Βιβλιοθήκη και οι υπηρεσίες που προσφέρει είναι αντάξιες των προσδοκιών του πανεπιστημίου. Παρέχει δύο αναγνωστήρια (φοιτητών και εκπαιδευτικών-επιστημόνων), κέντρο νησίδας ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδικό χώρο για την εξυπηρέτηση φοιτητών με προβλήματα όρασης.

Μέσω του Διαδικτύου, και συγκεκριμένα από τον ιστοτόπο του Συστήματος Βιβλιοθηκών «Μέντωρ», από όλες σχεδόν τις περιφερειακές βιβλιοθήκες είναι δυνατή¹:

¹ Σύστημα Βιβλιοθηκών Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. (2003). *Μέντωρ*. Ανακτήθηκε 22 Σεπτεμβρίου, 2009, από <http://www.lib.auth.gr/>.

- Η απευθείας σύνδεση και η αναζήτηση στοιχείων στον κατάλογο βιβλίων και περιοδικών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, αλλά και άλλων ακαδημαϊκών και μη ιδρυμάτων της Ελλάδας.
- Η πρόσβαση σε δικτυακές βιβλιογραφικές βάσεις δεδομένων για όλες τις επιστημονικές περιοχές, καθώς και σε ηλεκτρονικά λεξικά και εγκυκλοπαίδειες.
- Η πρόσβαση στο πλήρες κείμενο σε έναν συνεχώς αυξανόμενο αριθμό ηλεκτρονικών βιβλίων και επιστημονικών περιοδικών (συνδρομές του πανελλαδικού Συνδέσμου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών – HEALLink – αλλά και ξεχωριστές συνδρομές του Αριστοτελείου).
- Η on-line υποβολή πληροφοριακής ερώτησης ή αιτήματος διαδανεισμού.
- Η δημιουργία ηλεκτρονικών μαθημάτων από τα μέλη ΔΕΠ (Διδακτικό και Ερευνητικό Προσωπικό) του Πανεπιστημίου και η συμμετοχή των φοιτητών σε αυτά.
- Η συμμετοχή σε εκπαιδευτικά σεμινάρια που οργανώνονται με θέμα τις ηλεκτρονικές πηγές και υπηρεσίες των βιβλιοθηκών του Αριστοτελείου.
- Η πρόσβαση στις ψηφιοποιημένες συλλογές του Αριστοτελείου.

Για την εξοικείωση των μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας με τις ηλεκτρονικές πηγές και υπηρεσίες το ΑΠΘ προσφέρει τις παρακάτω υπηρεσίες στον σύνδεσμό του «Εκπαίδευση χρηστών»:

A. Σεμινάρια: Διεξάγει δίωρα σεμινάρια με θέμα:

- Αναζήτηση Πληροφοριών σε Ηλεκτρονικές Πηγές και Υπηρεσίες του Συστήματος Βιβλιοθηκών με έμφαση σε επιμέρους τομείς των επιστημών.
- Αναζήτηση Πληροφοριών στις Ηλεκτρονικές Πηγές και Υπηρεσίες του Συστήματος Βιβλιοθηκών (Κατάλογος Βιβλιοθήκης-OPAC, Ηλεκτρονικά Περιοδικά πλήρους κειμένου, Ηλεκτρονικά Βιβλία, online Λεξικά, Εγκυκλοπαίδειες, Διδακτορικές Διατριβές, Ψηφιακές Βάσεις, Βιβλιογραφικές Βάσεις γενικής θεματολογίας, Ιχνηλάτης).
- Υπολογιστές και διαδίκτυο για Αρχάριους.
- Συγκέντρωση και Διαχείριση Ηλεκτρονικής Βιβλιογραφίας μέσω του Προγράμματος RefWorks.

Β. Προσωπική Βοήθεια: Η Βιβλιοθήκη παρέχει βοήθεια σε όσους χρήστες το επιθυμούν ύστερα από τηλεφωνική συνεννόηση. Η βοήθεια στο γραφείο καλύπτει τις παρακάτω ενότητες²:

- ο Αναζήτηση στον ηλεκτρονικό κατάλογο (OPAC) του ΑΠΘ.
- ο Αναζήτηση βιβλιογραφίας σε γενικές και ειδικές βιβλιογραφικές βάσεις.
- ο Αναζήτηση άρθρων σε ηλεκτρονικά περιοδικά πλήρους κειμένου.

Γ. Ηλεκτρονικοί Εκπαιδευτικοί Οδηγοί:

- ο Ηλεκτρονικές Πηγές Α.Π.Θ.
- ο Διαθέσιμες πηγές και υπηρεσίες Βιβλιοθήκης του ΑΠ.
- ο Υπηρεσίες δανεισμού σύμφωνα με τον Κανονισμό του Συστήματος Βιβλιοθηκών ΑΠΘ.
- ο Ηλεκτρονική Πληροφόρηση και διαδανεισμός.
- ο Μονάδα Εκπαίδευσης και Επιμόρφωσης Χρηστών.
- ο Οδηγίες για την ηθική και νόμιμη χρήση της πληροφορίας και την αποφυγή λογοκλοπής.
- ο AUTH Electronic Library Services & Resources: Quick Guide
- ο Ηλεκτρονική Βιβλιοθήκη Α.Π.Θ Υπηρεσίες & Υλικό : Σύντομος οδηγός Χρήσης
- ο Βασικές αρχές έρευνας
- ο Αναζήτηση στον ηλεκτρονικό κατάλογο των Βιβλιοθηκών του Α.Π.Θ. (OPAC)
- ο Αναζήτηση στον «Ιχνηλάτη»
- ο Ιχνηλάτης
- ο RefWorks
- ο Αναζήτηση στη βιβλιογραφική βάση ATLA
- ο ΠΥΘΙΑ - Οδηγός για τους χρήστες του Συστήματος Βιβλιοθηκών ΑΠΘ

2. Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

² Σύστημα Βιβλιοθηκών Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. (2003). *Μέντωρ*. Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου, 2011, από <http://www.lib.auth.gr/>

Η Βιβλιοθήκη του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών (Γ.Π.Α.) ιδρύθηκε το 1945. Η συλλογή της βιβλιοθήκης περιλαμβάνει βιβλία που ασχολούνται κυρίως με τις παρακάτω θεματικές ενότητες: πληροφορική, οικονομία, μαθηματικά, φυσική, χημεία, γεωλογία, βιολογία, βοτανική, ζωολογία, μηχανική, γεωργία, κτηνοτροφία, ιχθυοκαλλιέργεια, μάνατζμεντ, χημική μηχανική, τεχνολογία τροφίμων κ.ά.. Πέρα από τις μονογραφίες κατέχουν επίσης μεταπτυχιακές και διδακτορικές διατριβές, βάσεις δεδομένων, οπτικοακουστικό υλικό, στατιστικές εκδόσεις, χάρτες και επιστημονικά περιοδικά³.

Διεξάγονται σεμινάρια ενημέρωσης και εξοικείωσης των χρηστών όλης της ακαδημαϊκής κοινότητας με τις διαθέσιμες ηλεκτρονικές πηγές. Απευθύνεται σε προπτυχιακούς, μεταπτυχιακούς και διδακτορικούς φοιτητές του Πανεπιστημίου καθώς και σε μέλη ΔΕΠ.

Τα σεμινάρια που πραγματοποιούνται είναι με την εξής θεματική κάλυψη:

- Βασικές αρχές έρευνας.
- Ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων (πλήρους κειμένου και περιλήψεων).
- Ηλεκτρονικός κατάλογος βιβλιοθήκης (WebOPAC) για ανεύρεση βιβλιογραφίας.
- Θεματική πύλη γεωπονικών επιστημών.
- Ηλεκτρονικά περιοδικά πλήρους κειμένου.

Στα σεμινάρια αυτά μοιράζονται ενημερωτικά φυλλάδια και επιπλέον παρέχεται πρόσβαση και σε ηλεκτρονικούς εκπαιδευτικούς οδηγούς. Βασική προϋπόθεση των φοιτητών είναι οι στοιχειώδεις γνώσεις των Η/Υ. Η διεξαγωγή των σεμιναρίων διαρκεί δύο ώρες και πραγματοποιούνται:

- Στα γραφεία της υπηρεσίας.
- Στον χώρο της βιβλιοθήκης, όπου ορίζονται ομάδες των τεσσάρων ατόμων και τηρείται σειρά προτεραιότητας.
- Σε νησίδες υπολογιστών σε εργαστήρια τμημάτων κατόπιν συνεννόησης με τα μέλη ΔΕΠ.

³ Βιβλιοθήκη Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών. Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου, 2011, από <http://library.aua.gr/>

3. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Ε.Α.Π.) λειτουργεί η εξ αποστάσεως βιβλιοθήκη, μέσω μιας εικονικής βιβλιοθήκης η οποία λειτουργεί και εξυπηρετεί τους χρήστες της μέσω του Διαδικτύου. Οι χρήστες της βιβλιοθήκης ενημερώνονται και εκπαιδεύονται από απόσταση, αλλά και δια ζώσης, συμμετέχοντας σε ειδικά προγράμματα. Η βιβλιοθήκη αποτελεί επίσης τόπο συλλογής ψηφιακού και έντυπου υλικού που αφορά την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Αν και δεν υπάρχει κάποιος σχετικός σύνδεσμος που να μας μεταφέρει σε «Εκπαίδευση χρηστών», παρ' όλα αυτά στο πλαίσιο της εκπαίδευσης των εξ αποστάσεως χρηστών της, προσφέρει οδηγούς και online εκπαιδευτικούς οδηγούς αναφορικά με τις παρεχόμενες υπηρεσίες της⁴.

A. Οι οδηγοί που παρέχονται σε ηλεκτρονική μορφή είναι οι εξής:

- ο Οδηγίες αναζήτησης στον OPAC.
- ο Εκμάθηση αναζήτησης στη HEALLink.
- ο Εκμάθηση αναζήτησης στο Muse.
- ο Οδηγός για σύστημα μεγέθυνσης τεκμηρίων (για Α.Μ.Ε.Α).
- ο Οδηγός συντόμευσης πληκτρολογίου (για Α.Μ.Ε.Α).
- ο Οδηγίες πρόσβασης σε ηλεκτρονικές υπηρεσίες.

B. Ηλεκτρονικά Σεμινάρια (Ψηφιακοί Οδηγοί): Τα σεμινάρια αυτά γίνονται μέσα από τη σελίδα του Πανεπιστημίου και είναι ήδη έτοιμα. Ο χρήστης πατώντας ένα πλήκτρο ξεκινά την «εισήγηση», σε αυτήν υπάρχουν τα βασικότερα σημεία που θα πρέπει να γνωρίζει. Με τη βοήθεια στατικών εικόνων και κειμένου, υποδεικνύουν στους χρήστες διάφορα πράγματα για τη βιβλιοθήκη και τη συλλογή.

1. Ενημερωτικοί οδηγοί περί των εξ αποστάσεως λειτουργιών της Βιβλιοθήκης.

2. Ψηφιακός οδηγός ηλεκτρονικού καταλόγου της βιβλιοθήκης (OPAC) – Ταξινομικού Συστήματος Dewey.

⁴ Υπηρεσίες Βιβλιοθήκης ΕΑΠ. (2008). *Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο*. 28 Φεβρουαρίου 2011, από <http://lib.eap.gr/>

Γ. Επιτόπια σεμινάρια εκπαίδευσης χρηστών:

Σεμινάρια με στόχο την εξοικείωση όλων των μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας, παραχωρώντας τους όλες τις διαθέσιμες ηλεκτρονικές πηγές και υπηρεσίες της βιβλιοθήκης. Ακόμη προσφέρονται κατόπιν ηλεκτρονικής αλληλογραφίας ομαδικά σεμινάρια εκπαίδευσης χρηστών στο χώρο της βιβλιοθήκης, στην Πάτρα.

4. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Η βιβλιοθήκη του Μετσόβιου Πολυτεχνείου διοργανώνει κάθε χρόνο σεμινάρια σε πρωτοετείς φοιτητές με στόχο την καλλιέργεια δεξιοτήτων προσπέλασης, αξιολόγησης και αξιοποίησης ετερογενών τύπων πληροφορίας. Τα σεμινάρια περιλαμβάνουν περιήγηση στη βιβλιοθήκη, εξοικείωση με τον κατάλογο και το σύστημα ταξινόμησής της, καθώς και περιγραφή των κανόνων δανεισμού και χρήσης των υπηρεσιών της. Τέλος, μεγάλη βαρύτητα δίνεται στην εξοικείωση των φοιτητών με την ιστοσελίδα της βιβλιοθήκης και την αναζήτηση τεκμηρίων μέσω αυτής, αφού ο OPAC είναι προσπελάσιμος από το Διαδίκτυο (WebOPAC).

Η βιβλιοθήκη επίσης δημιουργεί και παρέχει δωρεάν βοηθητικούς οδηγούς για εξειδικευμένες βάσεις δεδομένων, με τους οποίους οι χρήστες είναι σε θέση να δουν βήμα προς βήμα τις απαιτούμενες κινήσεις για την επίτευξη του στόχου τους. Παρόμοιος οδηγός, σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή, παρέχεται για τη διευκόλυνση της αναζήτησης στον WebOPAC αλλά και της κράτησης τεκμηρίων. Τέλος, λειτουργεί και μία Ηλεκτρονική Υπηρεσία Εξυπηρέτησης Χρηστών, όπου μπορούν να υποβληθούν ερωτήσεις οι οποίες απαντώνται μέσω του Διαδικτύου από έναν βιβλιοθηκονόμο.

Η υπολογιστική υποδομή της βιβλιοθήκης στηρίζεται στην εξειδικευμένη ηλεκτρονική πλατφόρμα Metalib / Verde, η οποία επιτρέπει την ομοιόμορφη, αποτελεσματική και ταχεία αναζήτηση στο σύνολο των ετερογενών πηγών της βιβλιοθήκης – τόσο μέσω αναζήτησης με λέξη κλειδί, όσο και μέσω θεματικών καταλόγων.

5. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης ιδρύθηκε το 1973. Η βιβλιοθήκη του παρέχει κατάλογο OPAC, HEALLink, καθώς και πρόσβαση στα συστήματα Άρτεμις, Ζέφυρος, Αργώ.⁵

Άρτεμις: Το σύστημα αυτό παρέχει πρόσβαση στην «γκρίζα» βιβλιογραφία των βιβλιοθηκών των Πανεπιστημίων και ΤΕΙ της Ελλάδας (δηλαδή τη μη δημοσιευμένη «έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή του εκπαιδευτικού και ερευνητικού υλικού που παράγεται σε κάθε πανεπιστήμιο, δηλαδή τις διπλωματικές εργασίες των φοιτητών, τις εργασίες για τη λήψη μεταπτυχιακών διπλωμάτων εξειδίκευσης, τις διδακτορικές διατριβές, τις σημειώσεις μαθημάτων, τις τεχνικές αναφορές κ.ά.»)⁶, μέσω του Διαδικτύου. Το υλικό είναι αρχειοθετημένο ώστε να γίνεται διαφανώς προσπελάσιμο από τους χρήστες, έτσι ώστε να λειτουργεί ως μία οιονεί ενιαία, μεγάλη ηλεκτρονική βιβλιοθήκη.

Ζέφυρος: Το σύστημα αυτό είναι μια πύλη ομοιόμορφης πρόσβασης – μέσω του Διαδικτύου – για τον εντοπισμό των διαθέσιμων βιβλίων, περιοδικών και άλλου υλικού στους καταλόγους όλων των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών.⁷

Αργώ: Το σύστημα αυτό είναι ένα περιβάλλον ανοιχτής διαδικτυακής πρόσβασης σε βιβλιογραφικές πηγές πληροφόρησης που διατίθενται στην Ελλάδα και το εξωτερικό (κατάλογοι ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, κατάλογοι δημόσιων βιβλιοθηκών, Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών, βιβλιοθήκη του Κογκρέσου κλπ)⁸, με δυνατότητες αναζήτησης για έμπειρους και αρχάριους χρήστες. Οι μετατροπές μεταξύ διαφορετικών συστημάτων καταλογογράφησης γίνονται αυτόματα από το λογισμικό, διαφανώς για τον χρήστη.

Όσον αφορά τα παρεχόμενα προγράμματα καλλιέργειας Πληροφοριακής Παιδείας, δεν γίνονται συγκεκριμένες αναφορές. Ωστόσο στην ιστοσελίδα υπάρχει ένας

⁵ Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης. (2006). *Κεντρική Βιβλιοθήκη (Δ.Π.Θ.)*. Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου 2011, από <http://www.lib.duth.gr>.

⁶ <http://artemis.cslab.ntua.gr/description.html>

⁷ <http://eprints.rclis.org/bitstream/10760/9671/1/12psab031.pdf>

⁸ <http://argo.ekt.gr/>

σύνδεσμος που αναφέρεται στην ενημέρωση και την εκπαίδευση χρηστών. Σύμφωνα με αυτόν παρέχονται:

- ο Αναζήτηση στον ηλεκτρονικό κατάλογο της κεντρικής βιβλιοθήκης (OPAC).
- ο Ενημέρωση για τον κανονισμό λειτουργίας της Βιβλιοθήκης και των υπηρεσιών που προσφέρει.
- ο Αναζήτηση περιοδικών, άρθρων (περιλήψεις ή / πλήρες κείμενο), βιβλίων, πρακτικών συνεδρίων και των βιβλιογραφικών τους στοιχείων σε ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων Ελλάδας / Εξωτερικού.
- ο Αναζήτηση βιβλιογραφίας σε εξειδικευμένες ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων.
- ο Ξεναγήσεις στους χώρους της βιβλιοθήκης Σχολής ή / Τμήματος και παρουσίαση της συλλογής της.
- ο Παρουσίαση της ιστοσελίδας της κεντρικής βιβλιοθήκης και των ηλεκτρονικών υπηρεσιών που παρέχονται μέσα από αυτή.
- ο Αναζήτηση στους ηλεκτρονικούς καταλόγους άλλων βιβλιοθηκών Ελλάδας / Εξωτερικού.

6. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η Βιβλιοθήκη & Κέντρο Πληροφόρησης της Θεσσαλίας ξεκίνησε να λειτουργεί το 1988 και εντάσσεται στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής κοινότητας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (Π.Θ.), διαθέτοντας ταυτόχρονα ένα μεγάλο μέρος των υπηρεσιών της (επιτόπιες και εξ αποστάσεως) και στο ευρύτερο κοινό. Η πληροφοριακή εκπαίδευση των χρηστών της συντελείται με σεμινάρια προσαρμοσμένα στις διάφορες κατηγορίες των μελών τους περιλαμβάνοντας την εκπαίδευση στον χειρισμό πληροφοριακών εργαλείων, στη στρατηγική βιβλιογραφικής αναζήτησης, καθώς και στη διαχείριση διάφορων πληροφοριακών πηγών⁹. Τα σεμινάρια διεξάγονται στην κεντρική βιβλιοθήκη και τα παραρτήματά της. Επιπλέον το Πανεπιστήμιο προσφέρει πληροφοριακή υποστήριξη από το προσωπικό της βιβλιοθήκης σε κάθε χρήστη ξεχωριστά, ώστε να γίνεται βέλτιστη χρήση των εργαλείων αναζήτησης και ανάκτησης πληροφοριακών πηγών του ιδρύματος. Το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

⁹ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, *Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*. Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου 2011, από <http://www.lib.uth.gr>.

προσφέρει μέσω της ιστοσελίδας του δύο ακόμη υπηρεσίες οι οποίες δεν έχουν ολοκληρωθεί και ονομάζονται:

- ο Κεντρική Βιβλιοθήκη: Υπηρεσία (υπηρεσία σε ανάπτυξη - δεν προσφέρεται ακόμη)
- ο Παραρτήματα Κεντρικής Βιβλιοθήκης: δεν προσφέρεται ακόμη (η ανάπτυξη και το εύρος της παρεχόμενης υποστήριξης θα εξαρτηθεί από τον αριθμό και τη διαθεσιμότητα χρόνου του προσωπικού που στελεχώνει κάθε Παράρτημα). Η υπηρεσία δεν προσφέρεται από το Παράρτημα «Λαογραφικό Κέντρο Κίτσου Μακρή».

7. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η κεντρική βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου ιδρύθηκε το 1964 και παρέχει θεματική κάλυψη για τους τομείς: μαθηματικά, φυσική, χημεία, ιατρική-βιοχημεία, θεωρητικές επιστήμες, πληροφορική, οικονομικά, καθώς και γενικό πληροφοριακό υλικό. Προσφέρει «Εκπαίδευση χρηστών» όπου πραγματοποιεί ειδικά σεμινάρια που απευθύνονται σε όλα τα μέλη της ακαδημαϊκής της κοινότητας και έχουν ως στόχο την ενημέρωση και εξοικείωση των χρηστών με τις – ηλεκτρονικές και μη – υπηρεσίες της βιβλιοθήκης¹⁰. Χωρίζονται σε δύο επίπεδα, αναλόγως με τον βαθμό εξειδίκευσης των προσφερόμενων υπηρεσιών.

A. Πρώτο επίπεδο: Απευθύνεται κυρίως σε φοιτητές και περιλαμβάνει τα εξής:

1. Λειτουργία και χρήση της βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
2. Ηλεκτρονικός κατάλογος της βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
3. Ηλεκτρονικοί κατάλογοι άλλων βιβλιοθηκών Ελλάδας / Εξωτερικού.
4. Ελληνικές ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων.
5. Διαδανεισμός άρθρων και βιβλίων.

B. Δεύτερο επίπεδο: Απευθύνεται κυρίως σε μεταπτυχιακούς φοιτητές, ερευνητές και μέλη ΔΕΠ. Περιλαμβάνει:

¹⁰ Τμήμα Μηχανοργάνωσης και Τεκμηρίωσης. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης. Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου 2011, από <http://www.lib.uoi.gr>

1. Λειτουργία και χρήση της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
2. Ηλεκτρονικός κατάλογος της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
3. e-Library.
4. Ηλεκτρονικά περιοδικά.
5. Ηλεκτρονικοί κατάλογοι άλλων Βιβλιοθηκών Ελλάδας-εξωτερικού.
6. Ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων Ελλάδας-εξωτερικού γενικές και κατά γνωστικό αντικείμενο.
7. Διαδανεισμός άρθρων, βιβλίων.

8. Πανεπιστήμιο Κρήτης

Το Πανεπιστήμιο Κρήτης δέχθηκε για πρώτη φορά φοιτητές κατά το ακαδημαϊκό έτος 1977-1978. Οι τοπικές συλλογές που προσφέρει η βιβλιοθήκη του, πέρα από τον κατάλόγό της, είναι ηλεκτρονικά περιοδικά, ηλεκτρονικά βιβλία, βάσεις δεδομένων, το Ιδρυματικό Καταθετήριο E-Locus, την ψηφιακή βιβλιοθήκη νεοελληνικών σπουδών «Ανέμη» καθώς και το LiveSearch (μία μηχανή αναζήτησης για την εύρεση πηγών στο Διαδίκτυο)¹¹. Όσον αφορά τη συμμετοχή της βιβλιοθήκης σε θέματα Πληροφοριακής Παιδείας έχει εμπλουτίσει την ιστοσελίδα της με την υπηρεσία «Πληροφόρησης και Εκπαίδευσης Χρηστών» όπου λειτουργεί γραφείο, το οποίο είναι υπεύθυνο για την εκπαίδευση των χρηστών της βιβλιοθήκης τόσο στη βασική χρήση της όσο και στη χρήση των ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης. Οι αρμοδιότητες της συγκεκριμένης υπηρεσίας είναι οι ακόλουθες:

- ο Να διαχειρίζεται την πληροφοριακή συλλογή της βιβλιοθήκης (έντυπη και ηλεκτρονική).
- ο Να βοηθά τους χρήστες στις βιβλιογραφικές και θεματικές αναζητήσεις τους.
- ο Να παρέχει εξειδικευμένες και έγκυρες βιβλιογραφικές και άλλες πληροφορίες στα βασικά γνωστικά αντικείμενα που καλλιεργούνται στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, δηλαδή στις ανθρωπιστικές, κοινωνικές και θετικές επιστήμες, στην ιατρική και στις επιστήμες αγωγής.
- ο Να συνεργάζεται με τα γραφεία παραγγελιών, καταλογογράφησης κλπ. Και συντονίζεται μαζί τους καθώς και με τις επί μέρους επιτροπές παραγγελιών

¹¹ Πανεπιστήμιο Κρήτης. Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης Πανεπιστημίου Κρήτης. Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου 2011, από <http://www.lib.uoc.gr>.

των Τμημάτων, για τη χάραξη στρατηγικής ανάπτυξης των συλλογών σύμφωνα με τις ανάγκες της ακαδημαϊκής κοινότητας και τη γενικότερη πολιτική του ιδρύματος.

- Να συγκεντρώνει τα αιτήματα των χρηστών για υλικό που δεν διατίθεται από τη βιβλιοθήκη και να τα προωθεί είτε προς παραγγελία, είτε προς το Γραφείο Διαδανεισμού.
- Να εκδίδει πληροφοριακά φυλλάδια – σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή – για τη βιβλιοθήκη, τις υπηρεσίες της και το υλικό της.
- Να συνεργάζεται με το διδακτικό προσωπικό για την οργάνωση και κατάρτιση της Συλλογής Περιορισμένου Δανεισμού.
- Να συγκεντρώνει και να επεξεργάζεται στατιστικά στοιχεία για τις δραστηριότητες της βιβλιοθήκης.
- Να ξεναγεί ομάδες επισκεπτών και τους ενημερώνει για τις δραστηριότητες και τη λειτουργία της βιβλιοθήκης.
- Να συνεργάζεται με το Τμήμα Τεχνολογιών Πληροφόρησης, Έρευνας και Ανάπτυξης για την έγκαιρη και τακτική ενημέρωση της ιστοσελίδας της Βιβλιοθήκης.
- Να οργανώνει εκθέσεις βιβλίου πάνω σε επίκαιρα ή εορταστικά θέματα.
- Να καθοδηγεί και να εκπαιδεύει τους αναγνώστες στη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών με τους οποίους είναι εφοδιασμένη κάθε επί μέρους μονάδα της βιβλιοθήκης, μέσω των οποίων παρέχεται πρόσβαση:
 - στον ηλεκτρονικό κατάλογο της βιβλιοθήκης,
 - σε όλες τις βάσεις δεδομένων στις οποίες το Πανεπιστήμιο ή η βιβλιοθήκη έχει πρόσβαση,
 - σε μια σειρά από ηλεκτρονικά εργαλεία με τα οποία οι χρήστες της βιβλιοθήκης έχουν τη δυνατότητα επεξεργασίας, παραγωγής, δημοσίευσης και διάδοσης της πληροφορίας.

Εκπαιδευτικά σεμινάρια:

Τα σεμινάρια απευθύνονται σε όλα τα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας του Πανεπιστημίου Κρήτης: προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές, διδακτικό προσωπικό, ερευνητές κλπ. Υλοποιούνται στα παραρτήματα της βιβλιοθήκης καθ' όλη τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους, συνοδεύονται δε από έντυπο πληροφοριακό υλικό. Στην αρχή κάθε ακαδημαϊκού έτους η βιβλιοθήκη ενημερώνει τους πρωτοετείς

φοιτητές για τις συλλογές καθώς και για τις διαθέσιμες υπηρεσίες της με το σεμινάριο «Χρήση της βιβλιοθήκης και των ηλεκτρονικών σελίδων της» (η συμμετοχή θεωρείται προαπαιτούμενη για την εγγραφή στη βιβλιοθήκη και την απόκτηση δικαιώματος δανεισμού).

Σε συνεργασία με τους διδάσκοντες η βιβλιοθήκη έχει τη δυνατότητα να πραγματοποιεί σεμινάρια αναζήτησης βιβλιογραφίας για συγκεκριμένες θεματικές ενότητες που πραγματοποιούνται σε όλα τα παραρτήματα της βιβλιοθήκης. Στις υπηρεσίες της συμπεριλαμβάνονται και οι οδηγοί χρήσης, οι οποίοι παρουσιάζονται με τη μορφή συνδέσμων και στο εσωτερικό τους περιλαμβάνουν οδηγίες που αφορούν τον κάθε τίτλο.

Παρεχόμενοι οδηγοί χρήσης:

- Βάσεις Δεδομένων (γενικές οδηγίες).
- Βάση Δεδομένων Thesaurus linguae graecae.
- Βάση Δεδομένων L' annee philologique.
- Ηλεκτρονικές Πηγές Πληροφόρησης για τα Μαθηματικά.
- Βιβλιοθήκη & Κέντρο Πληροφόρησης.
- Βάσεις δεδομένων για τη Βιολογία.
- Βάσεις δεδομένων για τη Φυσική.
- Βάσεις δεδομένων για τη Χημεία & την Επιστήμη Υλικών.
- Ταξινομικό σύστημα Θετικών Επιστημών Ηλεκτρονικές Πηγές Πληροφόρησης για την Επιστήμη Υπολογιστών.
- Ταξινομικό σύστημα των Επιστημών Υγείας (αγγλικά θέματα).
- Υπηρεσία Διαδανεισμού.
- Ταξινομικό σύστημα των Επιστημών Υγείας (ελληνικά θέματα).
- Ανέμη : Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Νεοελληνικών Σπουδών.
- Βιβλιογραφίες Σεμιναρίων & Παραδόσεων: οδηγίες αναζήτησης.
- Ηλεκτρονικός Κατάλογος Βιβλιοθήκης (WebOPAC).
- Ταξινομικό σύστημα Φυσικής & Βιολογίας.
- Συλλογές Ιατρικής Βιβλιοθήκης.
- Βάσεις δεδομένων για τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες.
- Βάσεις δεδομένων για τις Κοινωνικές Επιστήμες.
- Βάσεις δεδομένων για την Ιατρική.

- ο Ηλεκτρονικό Αναγνώστηριο.
- ο Ταξινόμηση και δανεισμός στη Βιβλιοθήκη Φυσικής & Βιολογίας.
- ο Υπηρεσίες Βιβλιοθήκης Ιατρικής.
- ο Βάσεις δεδομένων για τις Επιστήμες της Αγωγής.
- ο LiveSearch: συνδυαστική αναζήτηση.
- ο Βάσεις δεδομένων - Πολυθεματικές.
- ο Ηλεκτρονικά Περιοδικά (Ενιαίος Αλφαβητικός Κατάλογος).
- ο Ηλεκτρονικές πηγές Πληροφόρησης για τη Χημεία..
- ο Ηλεκτρονικές πηγές Πληροφόρησης για την Επιστήμη & Τεχνολογία Υλικών.

9. Πολυτεχνείο Κρήτης

Η Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης του Πολυτεχνείου Κρήτης ιδρύθηκε το 1977, ωστόσο η λειτουργία της ξεκίνησε το 1985 ταυτόχρονα με την εισαγωγή των πρώτων φοιτητών στο Ίδρυμα. Ο σύνδεσμος «Εκπαίδευση Χρηστών» αναφέρει ότι οργανώνονται εκπαιδευτικά σεμινάρια που στοχεύουν στην εξοικείωση των όλων των χρηστών (προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές, διδακτικό και διοικητικό προσωπικό και εξωτερικούς χρήστες) με τον φυσικό χώρο της βιβλιοθήκης και την καλύτερη δυνατή αξιοποίηση των διαθέσιμων πηγών πληροφόρησης, έντυπων και ηλεκτρονικών¹². Τα σεμινάρια πραγματοποιούνται στο πλαίσιο του έργου με τίτλο: «Ανάπτυξη/ Αναβάθμιση Υπηρεσιών και Εμπλουτισμός της Βιβλιοθήκης του Πολυτεχνείου Κρήτης» του ΕΠΕΑΕΚ, το οποίο χρηματοδοτείται σε ποσοστό 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και κατά 25% από Εθνικούς Πόρους.

Διενεργούνται δύο κύκλοι σεμιναρίων:

1ο Σεμινάριο: Προσφέρει ξενάγηση στη βιβλιοθήκη και αναζήτηση στον ηλεκτρονικό της κατάλογο και απευθύνεται κυρίως σε νέους χρήστες που θέλουν να ενημερωθούν για τις υπηρεσίες και τον τρόπο χρήσης της βιβλιοθήκης. Οι ξεναγήσεις γίνονται ομαδικά (έως και είκοσι άτομα) και διαρκούν περίπου πενήντα λεπτά.

¹² Πολυτεχνείο Κρήτης. *Πολυτεχνείο Κρήτης Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης*. Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου 2011, από <http://www.library.tuc.gr>.

2ο Σεμινάριο: Σεμινάριο χρήσης ηλεκτρονικών πηγών. Το σεμινάριο απευθύνεται κυρίως στους χρήστες που βρίσκονται στο στάδιο αναζήτησης βιβλιογραφίας για την έρευνά τους. Γίνεται παρουσίαση των βάσεων δεδομένων στις οποίες παρέχει πρόσβαση η Βιβλιοθήκη και του τρόπου αναζήτησης σε αυτές. Το σεμινάριο γίνεται ατομικά και διαρκεί περίπου μια ώρα. Επιπλέον, ένα μεγάλο πλεονέκτημα της ιστοσελίδας αυτής είναι η ύπαρξη ηλεκτρονικών οδηγιών βάσεων δεδομένων που αναλύουν τον τρόπο χρήσης του κάθε ιστοτόπου.

Οδηγοί Χρήσης Ηλεκτρονικών Υπηρεσιών:

- ο Οδηγός χρήσης της CSA (Cambridge Scientific Abstracts).
- ο Οδηγός χρήσης της Emerald.
- ο Οδηγός χρήσης της Ei Compendex,
- ο Οδηγός χρήσης της Web of Science,
- ο Οδηγός χρήσης της Scopus

10. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας ιδρύθηκε το 1962, άρχισε όμως να λειτουργεί ως δανειστική για τους καθηγητές από το 1965. Καλύπτει τις ερευνητικές ανάγκες των τμημάτων του Πανεπιστημίου, καθώς και όλων των χρηστών της μέσα από μια πλούσια συλλογή βιβλίων, έντυπων και ηλεκτρονικών συνδρομών σε περιοδικά, βάσεις δεδομένων, ειδικές συλλογές. Ανήκει στην κατηγορία των βιβλιοθηκών που προωθούν συστηματικά την πληροφοριακή παιδεία¹³. Με τη βοήθεια του σχετικού προγράμματος οι φοιτητές:

- ο Κατανοούν τη χρήση του αυτοματοποιημένου συστήματος του καταλόγου της βιβλιοθήκης.
- ο Προσδιορίζουν και αξιολογούν τις διαφορετικές πηγές πληροφόρησης.
- ο Εστιάζουν σε ένα συγκεκριμένο θέμα.
- ο Εντοπίζουν υλικό που αφορά ένα συγκεκριμένο θέμα.
- ο Αναγνωρίζουν επιστημονικό ή όχι υλικό πληροφόρησης.

¹³ Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης. *Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης*. Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου 2011, από <http://www.lib.uom.gr>

- ο Βρίσκουν στατιστικά δεδομένα και άλλες πηγές, είτε ηλεκτρονικά είτε σε έντυπο υλικό.
- ο Ξεπερνούν το άγχος της βιβλιοθήκης.
- ο Βελτιώνουν την επικοινωνία τους με το προσωπικό της βιβλιοθήκης, ζητώντας βοήθεια στις πληροφοριακές τους ανάγκες.

Ο χώρος στον οποίο αποφασίστηκε να γίνουν οι παρουσιάσεις πληροφοριακής παιδείας δεν είναι ο χώρος της βιβλιοθήκης, όπως θα περίμενε κανείς, αλλά οι αίθουσες ή τα αμφιθέατρα για το εκάστοτε μάθημα και τμήμα. Έχει επισημανθεί πως, εν συγκρίσει με τις υπηρεσίες των άλλων πανεπιστημίων, είναι το μόνο πανεπιστήμιο που αναφέρει στις υπηρεσίες του τον όρο «πληροφοριακή παιδεία».

11. Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η συλλογή της βιβλιοθήκης καλύπτει το ευρύ επιστημονικό πεδίο των κοινωνικών και πολιτικών επιστημών: φιλοσοφία, ψυχολογία, κοινωνιολογία, πολιτική επιστήμη, οικονομία, δίκαιο, διοίκηση και οργάνωση, ιστορία, λογοτεχνία. Επίσης, η συλλογή επεκτείνεται σε θέματα όπως: πληροφορική, κοινωνική ανθρωπολογία, εγκληματολογία, θετικές επιστήμες, λογιστική, κ.ά. Το υλικό είναι κυρίως στην ελληνική και αγγλική γλώσσα ενώ υπάρχει και κάλυψη της βιβλιογραφίας στη γερμανική, γαλλική και ισπανική γλώσσα (Καρανίκα & Χατζηευσταθίου, 2009). Οργανώνονται εκπαιδευτικά σεμινάρια με στόχο την εξοικείωση των χρηστών της με το υλικό και τις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης¹⁴. Τα μαθήματα παραδίδονται στο χώρο σεμιναρίων που έχει η βιβλιοθήκη και σε ώρες που επιλέγει το προσωπικό της και διαρκούν 90 λεπτά.

Είδη και περιεχόμενο σεμιναρίων:

1) Εισαγωγή στη χρήση της βιβλιοθήκης: Απευθύνεται κατά κύριο λόγο στους πρωτοετείς φοιτητές και στοχεύει στην εξοικείωσή τους με τη βιβλιοθήκη ως σύνολο υλικού, οργάνωσης και διαθέσιμων υπηρεσιών. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην εκμάθηση του τρόπου έρευνας του καταλόγου (OPAC) με στόχο την επιτυχή ανάκτηση του διαθέσιμου υλικού. Προσφέρονται συνήθως στην αρχή κάθε

¹⁴ Πάντειο Πανεπιστήμιο. Βιβλιοθήκη Υπηρεσία Πληροφόρησης. Πάντειο Πανεπιστήμιο. Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου 2011, από <http://library.panteion.gr/>

ακαδημαϊκής χρονιάς αφού έρθουν σε συνεννόηση με τα ακαδημαϊκά τμήματα. Για τους φοιτητές ορισμένων τμημάτων η παρακολούθηση του σεμιναρίου έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα σπουδών. Έχοντας στόχο τη διασφάλιση της παρακολούθησης του σεμιναρίου από όλα τα ενδιαφερόμενα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας, το σεμινάριο παρέχεται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους σύμφωνα με το πρόγραμμα της βιβλιοθήκης.

2) Εισαγωγή στη χρήση των ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης: Περιλαμβάνει περιήγηση στον δικτυακό τόπο της βιβλιοθήκης με στόχο την εξοικείωση με τον τρόπο οργάνωσης και χρήσης των ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης. Απευθύνεται σε όλα τα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας και οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να δηλώσουν συμμετοχή στη βιβλιοθήκη.

3) Εκπαίδευση στη χρήση βάσεων δεδομένων ή άλλων πληροφοριακών εργαλείων: Προσφέρεται στο πλαίσιο των προγραμμάτων σπουδών (προπτυχιακών και μεταπτυχιακών) των ακαδημαϊκών τμημάτων και αφορά στην εκμάθηση του τρόπου έρευνας και χρήσης βάσεων δεδομένων που επιλέγονται σύμφωνα με τις πληροφοριακές ανάγκες εξειδικευμένων γνωστικών πεδίων. Τη δεδομένη στιγμή παρέχεται σε συνεννόηση με τους διδάσκοντες του πανεπιστημίου.

12. Πανεπιστήμιο Πατρών

Η Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης (BKΠ) ιδρύθηκε το 1964, είναι ανοικτής πρόσβασης και παρέχει τεκμηριωμένες πληροφορίες και υλικό σε κάθε ενδιαφερόμενο. Ο σύνδεσμος στις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης προωθεί την «Εκπαίδευση Χρηστών» και αναφέρει τα παρακάτω¹⁵:

Εκπαιδευτικά σεμινάρια:

- ο Σεμινάρια Βιβλιογραφικής Έρευνας και Τεκμηρίωσης. Σκοπός του σεμιναρίου είναι να προσφέρει τη δυνατότητα στους χρήστες, που παρακολουθούν μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών ή βρίσκονται στα πρώτα στάδια της διδακτορικής τους διατριβής, να κάνουν σωστή αναζήτηση,

¹⁵ Πανεπιστήμιο Πατρών. Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης- Πανεπιστήμιο Πατρών. Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου 2011, από <http://www.lis.upatras.gr>

χρήση και εκμετάλλευση του βιβλιογραφικού υλικού για την καλύτερη, πιο ολοκληρωμένη και ταχύτερη επίτευξη του σκοπού τους.

- ο Σεμινάρια χρήσης των ιστοσελίδων της ΒΚΠ και των ηλεκτρονικών της υπηρεσιών. Τα σεμινάρια γίνονται καθημερινά ύστερα από συνεννόηση με το αρμόδιο προσωπικό της ΒΚΠ ανά σχολή και περιλαμβάνουν επίδειξη της ιστοσελίδας της ΒΚΠ, των ηλεκτρονικών πηγών που παρέχονται στους χρήστες και οδηγίες για την αναζήτηση και ανάκτηση πληροφοριών από αυτές. Σε κάθε σεμινάριο μπορούν να εγγραφούν μέχρι και είκοσι άτομα.
- ο Σεμινάρια χρήσης συγκεκριμένων ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης.
- ο Σεμινάρια στη χρήση συγκεκριμένων ηλεκτρονικών πηγών μπορούν να γίνονται κατόπιν συνεννόησης με το αρμόδιο προσωπικό της ΒΚΠ. Στα σεμινάρια αυτά μπορεί κάποιος να παρακολουθήσει και να εκπαιδευτεί στον τρόπο χρήσης ή/και αναζήτησης δεδομένων στις παρακάτω βάσεις δεδομένων και ηλεκτρονικές πηγές και εργαλεία πληροφόρησης:

- RefWorks
- Web of Science (WoS)
- eClass
- Εκπαίδευση στη χρήση των βάσεων δεδομένων σε CD-ROM
- Journal Citation Reports, Science Edition (JCR)
- Worldwide Standards Plus (IHS, Information Handling Services)
- Ελληνικός Οικονομικός Οδηγός (ICAP)

13. Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Οικιακής Οικονομίας

Η Κεντρική Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος ιδρύθηκε το 1991 και λειτουργεί ως αυτοτελής αποκεντρωμένη υπηρεσία σε επίπεδο διεύθυνσης.

Στο σύνδεσμο «Εκπαίδευση Χρηστών» αναφέρονται τα παρακάτω σεμινάρια¹⁶:

- ο Πρόγραμμα Σεμιναρίων εκπαίδευσης χρηστών για τους μεταπτυχιακούς φοιτητές του ΠΜΣ «Εκπαίδευση και Πολιτισμός».
- ο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Χρηστών για τους πρωτοετείς προπτυχιακούς φοιτητές.

¹⁶ Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης. *Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο*. Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου 2011, από <http://www.hua.gr/vivliothiki.php>

- ο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Χρηστών για τους πρωτοετείς μεταπτυχιακούς φοιτητές.

Επιπρόσθετα, περιλαμβάνει:

- ο σεμινάριο εκπαίδευσης χρηστών βιβλιοθήκης
- ο οδηγός χρήσης για το Horizon
- ο χρήσιμες οδηγίες έρευνας
- ο φυλλάδιο βιβλιοθήκης

Βιβλιοθήκες Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων

1. Α.Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης

Η βιβλιοθήκη του Α.Τ.Ε.Ι.Θ. Θεσσαλονίκης ιδρύθηκε το 1974 και διαφέρει σε σχέση με τις άλλες βιβλιοθήκες της χώρας, αφού η ιστοσελίδα της παρέχει στους χρήστες ένα εύρος θεμάτων πληροφοριακής παιδείας. Στη κεντρική σελίδα υπάρχει σύνδεσμος «Εκπαίδευση», ο οποίος περιλαμβάνει κάποια στοιχεία που χρησιμοποιούνται στην εκπαιδευτική διαδικασία των φοιτητών¹⁷. Αυτά είναι:

- ο Σεμινάρια χρήσης βιβλιοθήκης: Κάθε εξάμηνο οργανώνεται κύκλος παρουσιάσεων, κυρίως για τους φοιτητές του πρώτου εξαμήνου, με στόχο τη γνωριμία και την εξοικείωση με τον χώρο της βιβλιοθήκης και τις υπηρεσίες που προσφέρει.
- ο «Ωρίων»: Ένας ηλεκτρονικός οδηγός που συμβάλλει στη μεθοδική εκπαίδευση των φοιτητών σε θέματα εντοπισμού και αξιολόγησης της πληροφορίας, συγγραφής εργασιών, λογοκλοπής και πνευματικών δικαιωμάτων.
- ο Εγχειρίδιο χρήσης του OPAC: Οδηγίες χρήσης του ηλεκτρονικού καταλόγου της βιβλιοθήκης του Α.Τ.Ε.Ι.Θ.

¹⁷ Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης. *Βιβλιοθήκη Α.Τ.Ε.Ι.Θ.* Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου 2011, από www.lib.teithe.gr

2. Τ.Ε.Ι. Δυτικής Μακεδονίας (Κοζάνη)

Η βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας έχει ως στόχους¹⁸:

- ο Τη σωστή επιλογή, απόκτηση, διάθεση και αποτελεσματική διαχείριση του απαραίτητου υλικού, για να μπορεί κάθε φορά να υποστηρίζει τις εκπαιδευτικές, ή άλλες δραστηριότητες του ΤΕΙ.
- ο Τη σύνταξη και προσφορά βιβλιογραφικών πληροφοριών με βάση τις ανάγκες των χρηστών της σε όλους τους τομείς.
- ο Τη συνεχή έρευνα και προώθηση των αναγκών των χρηστών της, με βάση τη γρήγορη ανάπτυξη της τεχνολογίας, αλλά και την εφαρμογή αυτής στις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης.
- ο Τη συνεχή ενημέρωση για τις εξελίξεις στη βιβλιοθηκονομία και τις επιστήμες της πληροφόρησης, αλλά, και τη σωστή εφαρμογή αυτών των εξελίξεων, για καλύτερη και αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση των χρηστών της, με τον κατάλληλο εξοπλισμό.
- ο Την εφαρμογή των εθνικών και διεθνών προτύπων για την εναρμόνιση της λειτουργίας της με άλλες βιβλιοθήκες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- ο Την αποτελεσματική διαχείριση των οικονομικών της πόρων, αλλά, και την φροντίδα για εξασφάλιση του απαραίτητου επιστημονικού προσωπικού που θα πλαισιώνει τη βιβλιοθήκη, για την στήριξη των τρεχουσών αλλά και μελλοντικών αναγκών που προκύπτουν σε συνάρτηση με τις προσφερόμενες υπηρεσίες.

Έτσι σύμφωνα με τους στόχους που έχει θέσει, έχει προχωρήσει στην εκπαίδευση χρηστών. Αυτή αφορά την παρουσίαση της λειτουργίας της βιβλιοθήκης, τη χρήση του ηλεκτρονικού καταλόγου (OPAC), των νέων ηλεκτρονικών υπηρεσιών, την εξοικείωση με τα πληροφοριακά εργαλεία και τις πηγές του διαδικτύου (βάσεις δεδομένων, ηλεκτρονικά περιοδικά & ηλεκτρονικά βιβλία, μηχανές και μεταμηχανές αναζήτησης, δομή επιστημονικής εργασίας, κ.α.). Στο πλαίσιο αυτό, η βιβλιοθήκη

¹⁸ ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας. *Βιβλιοθήκη ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας*. Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου 2011, από <http://library.teikoz.gr>

του ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας διοργανώνει σε τακτά χρονικά διαστήματα σεμινάρια εκπαίδευσης και επιμόρφωσης χρηστών.

3. Τ.Ε.Ι. Λαμίας

Ο σκοπός για τον οποίο δημιουργήθηκε η βιβλιοθήκη είναι¹⁹:

- ο Να εξασφαλίσει, να οργανώσει και να διατηρήσει το έντυπο και μη έντυπο υλικό.
- ο Να υποστηρίξει τα εκπαιδευτικά και ερευνητικά προγράμματα του ιδρύματος.
- ο Να στηρίζει τις νέες μορφές εκπαίδευσης.
- ο Η μορφωτική και πολιτισμική εξέλιξη του προσωπικού και των σπουδαστών του ΤΕΙ Λαμίας, αλλά και του εκτός του ιδρύματος περιβάλλοντος.

Οι κατηγορίες χρηστών που εξυπηρετεί η βιβλιοθήκη είναι τρεις: το εκπαιδευτικό προσωπικό, οι σπουδαστές και το διοικητικό προσωπικό του ιδρύματος. Παρέχει επίσης τις υπηρεσίες της και σε χρήστες συνεργαζομένων βιβλιοθηκών, καθώς και σε άλλους (προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς σπουδαστές ή καθηγητές άλλων ερευνητικών ιδρυμάτων, ερευνητές κατοίκους ή επιχειρηματίες, επαγγελματίες της περιοχής).

Προκειμένου να συμβάλει και αυτή με τη σειρά της, η ιστοσελίδα του παραπάνω ιδρύματος εμπεριέχει στις υπηρεσίες της και την εκπαίδευση χρηστών, οι οποία πραγματοποιείται μέσω σεμιναρίων:

Τα σεμινάρια εκπαίδευσης χρηστών περιλαμβάνουν:

- ο Ξενάγηση στον χώρο της βιβλιοθήκης
- ο Ανάλυση της συλλογής
- ο Πληροφοριακό υλικό
- ο Τρόπος αναζήτησης υλικού της βιβλιοθήκης
- ο Τοπογραφικός κατάλογος βιβλιοθήκης
- ο Νέες υπηρεσίες της βιβλιοθήκης

¹⁹ ΤΕΙ Λαμίας. Βιβλιοθήκη Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Λαμίας. Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου 2011, από <http://www.lib.teilam.gr/>

- ο Όροι δανεισμού
- ο Υποχρεώσεις χρηστών
- ο Χρήση Η/Υ

Η διάρκεια του σεμιναρίου είναι είκοσι λεπτά και ακολουθούν δέκα λεπτά συζήτησης όπου οι σπουδαστές θα μπορούν να λύνουν τις απορίες τους.

4. Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου

Η βιβλιοθήκη του ΤΕΙ Μεσολογγίου ιδρύθηκε το 1984. Στην ιστοσελίδα της αναφέρει για κάποια εκπαιδευτικά σεμινάρια τα οποία θα ξεκινούσαν στην αρχή του σπουδαστικού έτους 2008-2009 και θα απευθυνόταν σ' όλα τα μέλη της Βιβλιοθήκης (σπουδαστές- καθηγητές- υπαλλήλους). Τα σεμινάρια αυτά θα αφορούν²⁰:

- ο Την εισαγωγή στις αρχές οργάνωσης και λειτουργίας της κεντρικής βιβλιοθήκης
- ο Την εκμάθηση χρήσης του λογισμικού της βιβλιοθήκης
- ο Την αναζήτηση σε ηλεκτρονικά περιοδικά-βάσεις δεδομένων.

5. Τ.Ε.Ι. Σερρών

Η βιβλιοθήκη του Τ.Ε.Ι. Σερρών άρχισε να λειτουργεί από το 1985. Περιλαμβάνει στις υπηρεσίες της σεμινάρια εκπαίδευσης χρηστών βιβλιοθήκης. Η βιβλιοθήκη οργανώνει στις αρχές κάθε εξαμήνου κύκλους εκπαιδευτικών σεμιναρίων για όλα τα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας (σπουδαστές, εξωτερικούς χρήστες και διδακτικό προσωπικό), για την αποτελεσματικότερη χρήση των υπηρεσιών της. Η εκπαίδευση περιλαμβάνει τις παρακάτω θεματικές ενότητες²¹:

²⁰ ΤΕΙ Μεσολογγίου. Βιβλιοθήκη Τ.Ε.Ι Μεσολογγίου. Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου 2011, από <http://www.library.teimes.gr>

²¹ Τ.Ε.Ι. Σερρών. Βιβλιοθήκη Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Σερρών. Ανακτήθηκε 28 Φεβρουαρίου 2011, από <http://lib.teiser.gr/>

A. Οργάνωση και χρήση συλλογής πληροφοριακού τμήματος:

- ο Πληροφοριακό τμήμα (έντυπες και ηλεκτρονικές συλλογές)
- ο Διαδανεισμός (επιστημονικών άρθρων περιοδικών και βιβλίων)
- ο Βάσεις δεδομένων
- ο Έντυπα περιοδικά και ηλεκτρονικά επιστημονικά περιοδικά πλήρους κειμένου (μέσω του Δικτύου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών)
- ο Πρότυπα βιβλιογραφικών αναφορών (βιβλιογραφικές παραπομπές σε διάφορες κατηγορίες υλικού και σε δικτυακούς τόπους).

B. Οργάνωση και χρήση συλλογής δανειστικού τμήματος:

- ο Δανειστικό τμήμα
- ο Οργάνωση της βιβλιοθήκης
- ο Κανόνες δανεισμού
- ο Συλλογή - αναζήτηση βιβλιογραφίας - χρήση αυτοματοποιημένου καταλόγου (OPAC) - συλλογικοί κατάλογοι βιβλιοθηκών

Γ. Ηλεκτρονική διαχείριση πληροφορίας:

- ο Βιβλιοθήκες και Διαδίκτυο
- ο Δομή και έννοια γκρίζας βιβλιογραφίας
- ο Βάσεις βιβλιογραφικών δεδομένων / αναζήτηση μέσω Ultrahnet
- ο Email - Internet - Μηχανές και στρατηγικές αναζήτησης

Όπως προκύπτει επομένως από τα στοιχεία που παρουσιάζονται εδώ, οι περισσότερες ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα έχουν σε μεγάλο βαθμό προηγμένα προγράμματα πληροφοριακής παιδείας, τα οποία προσανατολίζονται κυρίως στην παροχή βιβλιογραφικής κατάρτισης και στην παρουσίαση εξειδικευμένων πηγών πληροφόρησης από την παγκόσμια επιστημονική κοινότητα. Στόχος είναι η εξοικείωση των φοιτητών όχι μόνο με τη λειτουργία μιας μεγάλης βιβλιοθήκης, αλλά και με τις βέλτιστες μεθόδους επιστημονικής έρευνας μέσα σε έναν πρακτικά άπειρο όγκο διαθέσιμης βιβλιογραφίας.

Η σημαντική διασύνδεση και συνεργασία μεταξύ των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, οι υψηλές απαιτήσεις των χρηστών τους, η στελέχωσή τους από καταλλήλως καταρτισμένο προσωπικό και οι επαρκείς υποδομές τους, αποτελούν μάλλον τους βασικούς παράγοντες εξάπλωσης της πληροφοριακής παιδείας σ' αυτές.

ΜΕΡΟΣ 3^ο: ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΕ ΑΛΛΟΥΣ ΤΥΠΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας έχουν μελετηθεί οι ιστοτόποι όσων ελληνικών βιβλιοθηκών βρέθηκαν να έχουν αξιόλογη διαδικτυακή παρουσία. Καθώς η εκμετάλλευση του Διαδικτύου είναι μάλλον προαπαιτούμενο σήμερα για την παροχή προγραμμάτων πληροφοριακής παιδείας, η ύπαρξη ενημερωμένου ιστοτόπου μπορεί να θεωρηθεί επαρκές κριτήριο για την επιλογή προς έρευνα μίας βιβλιοθήκης, μέσα από το μεγάλο πλήθος διάσπαρτων ανά την ελληνική επικράτεια βιβλιοθηκών διαφόρων τύπων. Στόχος της έρευνας είναι η καταγραφή των προγραμμάτων πληροφοριακής παιδείας που παρέχονται.

3.1 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΣΕ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

1. Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Γρεβενών

Η Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Γρεβενών ιδρύθηκε το 1988. Στις συλλογές της περιλαμβάνονται περίπου 28000 τόμοι βιβλίων και οπτικοακουστικό υλικό. Η βιβλιοθήκη στοχεύει²²:

- ο Στη συγκρότηση μιας πλήρους και ενημερωμένης συλλογής από έντυπο και οπτικοακουστικό υλικό που να καλύπτει όλο το φάσμα της ανθρώπινης γνώσης.
- ο Στην ελεύθερη πρόσβαση όλων των πολιτών στη βιβλιοθήκη ανεξάρτητα από κοινωνική, οικονομική, θρησκευτική, φυλετική κατάσταση.
- ο Στη δημιουργία προϋποθέσεων που θα στηρίζουν τις νέες εκπαιδευτικές τάσεις όπως είναι η έρευνα, η αναζήτηση, η χρήση των πολυμέσων με απώτερο στόχο τη συγκρότηση μιας κοινωνίας νέων αναγνωστών.
- ο Στην παροχή πληροφοριών για την κάλυψη εκπαιδευτικών και ερευνητικών αναγκών.

²² Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Γρεβενών. Ανακτήθηκε 1 Μαρτίου 2011, από <http://www.libver.gr:4533/ecpage.asp?nt=18&id=179>

- ο Στην παροχή υλικού για ενημέρωση, διασκέδαση, πληροφόρηση, επιμόρφωση με στόχο την προετοιμασία των πολιτών για τη δια βίου εκπαίδευση.
- ο Στην παροχή εκείνων των μέσων που θα διευκολύνουν την πρόσβαση στη γνώση και την εισαγωγή στην κοινωνία της πληροφορίας.
- ο Στην ενεργό συμμετοχή της βιβλιοθήκης στα πολιτιστικά δρώμενα της περιοχής της καθώς και σε ζωτικά κοινωνικά ζητήματα.
- ο Στη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων για την ανύψωση του πνευματικού επιπέδου των κατοίκων της περιοχής της.
- ο Στην παρακολούθηση και εφαρμογή όλων των εξελίξεων της τεχνολογίας για την καλύτερη, εγκυρότερη και γρηγορότερη προσφορά υπηρεσιών στους αναγνώστες.
- ο Στη χρήση των ηλεκτρονικών μέσων για την πρόσβαση σε διάφορες πηγές πληροφόρησης.

Στην ιστοσελίδα της βιβλιοθήκης δεν υπάρχουν ακριβείς, συγκεκριμένες ενδείξεις για προγράμματα πληροφοριακής παιδείας, ωστόσο υπάρχουν σχετικές νύξεις όσον αφορά δύο δράσεις της:

- ο Την «Κινητή Βιβλιοθήκη», ένα πρόγραμμα περιπλανώμενου στους οικισμούς και στις δυσπρόσιτες σχολικές μονάδες του νομού φορτηγού οχήματος, ανοικτού στο κοινό και εξοπλισμένου με βιβλία, δορυφορικό Διαδίκτυο και οπτικοακουστικά μέσα, το οποίο ρητά στοχεύει – ανάμεσα στ' άλλα – και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων εντοπισμού, αξιολόγησης και χρήσης της πληροφορίας.
- ο Το «Κέντρο Πληροφόρησης», ένας ειδικά διαμορφωμένος ανοικτός χώρος εξοπλισμένος με ηλεκτρονικούς υπολογιστές, κοινόχρηστες περιφερειακές συσκευές και πρόσβαση στο Διαδίκτυο, ένας από τους στόχους του οποίου είναι «η εκπαίδευση και άντληση πληροφοριών από κάθε μέσο» αλλά και η «εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες».

2. Ζωσιμαία Δημόσια Κεντρική Ιστορική Βιβλιοθήκη Ιωαννίνων

Η Ζωσιμαία Δημόσια Κεντρική Ιστορική Βιβλιοθήκη Ιωαννίνων περιλαμβάνει στις συλλογές της 32 χειρόγραφα, περίπου 100000 τίτλους βιβλίων και οπτικοακουστικό

υλικό. Ιδρύθηκε αρχικά το 1828 σε μία πρώιμη μορφή, αλλά με το σημερινό καθεστώς λειτουργίας υπάρχει από το 1987. Στοχεύει στην προώθηση της ανάγνωσης και τη διαχείριση της γνώσης, στη διαφύλαξη, ανάδειξη και προβολή της τοπικής πολιτισμικής παράδοσης, στη στήριξη της εκπαιδευτικής πράξης, εφαρμόζοντας την πολιτική του Υπουργείου Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων καθώς και στην εξυπηρέτηση χρηστών με τη χρήση νέων τεχνολογιών²³.

Στη βιβλιοθήκη επίσης λειτουργεί «Κέντρο Πληροφόρησης», με ελεύθερη χρήση Η/Υ, Διαδικτύου και τοπικού ηλεκτρονικού καταλόγου, ενώ συμμετέχει κι αυτή στο πρόγραμμα «Κινητές Βιβλιοθήκες». Ξανά, χωρίς να περιγράφονται συγκεκριμένα προγράμματα, τίθεται ως ένας από τους στόχους η «εξοικείωση των πολιτών με τη βιβλιοθήκη και τις υπηρεσίες πληροφόρησης και πρόσβασης στη γνώση», η «εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες» και η «δημιουργία και εκπαίδευση χρηστών στις ευρύτερες υπηρεσίες των βιβλιοθηκών».

3. Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λάρισας «Κωνσταντίνος Κούμας»

Η Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λάρισας περιλαμβάνει στις συλλογές της περίπου 70000 τόμους βιβλίων, 1800 τόμους σπάνιων και παλαιών βιβλίων, αρχείο τοπικών εφημερίδων, 500 τίτλους περιοδικών κλπ. Ιδρύθηκε το 1940 και λειτουργεί με τη σημερινή της μορφή από το 1972. Περιλαμβάνει πρόγραμμα «Κινητής Βιβλιοθήκης» αλλά και «Κέντρων Πληροφόρησης», με ό,τι αυτό συνεπάγεται για προσπάθειες καλλιέργειας της πληροφοριακής παιδείας, ενώ επιπροσθέτως στην ιστοσελίδα της βιβλιοθήκης αναφέρεται πως οι βιβλιοθηκονόμοι παρέχουν προσωπική βοήθεια κατ' απαίτηση σε μαθητές, φοιτητές και ερευνητές, ως προς την ανάκτηση πληροφοριών μέσω του Διαδικτύου²⁴.

²³ Ζωσιμαία Δημόσια Κεντρική Ιστορική Βιβλιοθήκη Ιωαννίνων. Ανακτήθηκε 1 Μαρτίου 2011, από <http://www.libver.gr:4527/>

²⁴ Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λάρισας. Ανακτήθηκε 1 Μαρτίου 2011, από <http://www.libver.gr:4525/>

4. Κοργιαλένειος Βιβλιοθήκη Αργοστολίου

Η Κοργιαλένειος Βιβλιοθήκη Αργοστολίου ιδρύθηκε το 1926 και περιλαμβάνει προγράμματα «Κινητής Βιβλιοθήκης» αλλά και «Κέντρου Πληροφόρησης». Επίσης παρέχει²⁵:

- ο Πρόσβαση μέσω επιτόπιων τερματικών (όχι Διαδικτύου) σε βοηθητικούς βιβλιογραφικούς καταλόγους (προς το παρόν όχι στον OPAC, αν και η υπηρεσία αναμένεται να ενεργοποιηθεί στο μέλλον).
- ο Ξεναγήσεις γνωριμίας με τη βιβλιοθήκη, για σχολεία και άλλους φορείς, κατόπιν συνεννόησης.
- ο Εκπαιδευτικά προγράμματα για τη χρήση της βιβλιοθήκης ως πηγής έρευνας, πληροφόρησης και ψυχαγωγίας.

5. Αιάντειος Δημόσια Βιβλιοθήκη Αταλάντης

Η Αιάντειος Δημόσια Βιβλιοθήκη Αταλάντης ιδρύθηκε το 1964 και λειτουργεί από το 1970. Παρέχει πρόσβαση μέσω Διαδικτύου στον ηλεκτρονικό της κατάλογο και συμμετέχει στο πρόγραμμα των «Κέντρων Πληροφόρησης»²⁶.

6. Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λειβαδιάς

Η Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λειβαδιάς ιδρύθηκε το 1954, ενώ λειτουργεί με τη σημερινή της μορφή από το 1980. Συμμετέχει στα προγράμματα «Κινητής Βιβλιοθήκης» και «Κέντρων Πληροφόρησης»²⁷. Ο ηλεκτρονικός της κατάλογος (OPAC) είναι προσπελάσιμος μέσω Διαδικτύου, ενώ η βιβλιοθήκη οργανώνει σποραδικά εκπαιδευτικά σεμινάρια όπως φαίνεται από το πρόγραμμα εκδηλώσεών της. Ενδεικτικά, για το διάστημα 28 Μαρτίου 2011 – 30 Μαΐου 2011 είναι προγραμματισμένος κύκλος ανοιχτών μαθημάτων με θέμα «Οι νέες τεχνολογίες στη

²⁵ Κοργιαλένειος Βιβλιοθήκη Αργοστολίου. Ανακτήθηκε 1 Μαρτίου 2011, από <http://vivi-argost.kef.sch.gr/index.php>

²⁶ Αιάντειος Δημόσια Βιβλιοθήκη Αταλάντης. Ανακτήθηκε 1 Μαρτίου 2011, από <http://www.libver.gr:4551/>

²⁷ Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λειβαδιάς. Ανακτήθηκε 1 Μαρτίου 2011, από <http://liblivadia.wikidot.com/>

ζωή μας», ο οποίος στοχεύει στην παροχή «δεξιοτήτων και γνώσεων στη χρήση σύγχρονων διαδικτυακών υπηρεσιών και εργαλείων (Web 2.0)».

Εδώ πρέπει να σημειωθεί πως ο διαδικτυακός ιστοτόπος της βιβλιοθήκης είναι εξαιρετικά πλούσιος, ενημερωμένος και οργανωμένος σαν ένα ψηφιακό κοινωνικό δίκτυο, γεγονός που αδιαμφισβήτητα επιτρέπει την αμεσότερη και ευκολότερη επαφή των χρηστών με το προσωπικό της βιβλιοθήκης.

7. Παπαχαράλαμπος Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λειβαδιάς

Η Παπαχαράλαμπος Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ναυπάκτου ιδρύθηκε το 1954 και λειτουργεί από το 1960. Επιτρέπει διαδικτυακή πρόσβαση στον ηλεκτρονικό της κατάλογο, ενώ συμμετέχει στα προγράμματα περί «Κινητής Βιβλιοθήκης» και «Κέντρων Πληροφόρησης»²⁸.

8. Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Η Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας χαρακτηρίζεται από εξαιρετικά πλούσια διαδικτυακή παρουσία και δραστηριότητα. Επιτρέπει διαδικτυακή πρόσβαση στον ηλεκτρονικό της κατάλογο, ενώ συμμετέχει στα προγράμματα περί «Κινητής Βιβλιοθήκης» και «Κέντρων Πληροφόρησης»²⁹. Κατά καιρούς οργανώνει εκπαιδευτικά σεμινάρια ανοιχτά στο κοινό για τις νέες τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένης ημερίδας παρουσίασης οδηγού συμμετοχής στην ανοιχτή, συνεργατική, διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια *Βικιπαίδεια* (2011), αλλά και ξεναγήσεις στους χώρους της βιβλιοθήκης. Επίσης επιτρέπει διαδικτυακή ή τηλεφωνική επικοινωνία με το προσωπικό εξυπηρέτησης χρηστών.

²⁸ Παπαχαράλαμπος Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λειβαδιάς. Ανακτήθηκε 1 Μαρτίου 2011, από <http://www.vivl-nafpakt.westnet.gr>

²⁹ Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας. Ανακτήθηκε 1 Μαρτίου 2011, από <http://www.libver.gr>

9. Δημόσια Κεντρική Ιστορική Βιβλιοθήκη Χίου «Κοραής»

Η Δημόσια Κεντρική Ιστορική Βιβλιοθήκη Χίου «Κοραής» ιδρύθηκε το 1792 και λειτουργεί με τη σημερινή της μορφή από το 1928. Συμμετέχει στα προγράμματα «Κινητής Βιβλιοθήκης» και «Κέντρων Πληροφόρησης», ενώ ηλεκτρονικός της κατάλογος (OPAC) είναι προσπελάσιμος μέσω Διαδικτύου. Η βιβλιοθήκη οργανώνει τακτικές ξεναγήσεις και εκπαιδευτικές επισκέψεις στους χώρους της – κυρίως για σχολεία – και περιλαμβάνει στις ιστοσελίδες της μία αναλυτική περιγραφή των χώρων της³⁰. Επίσης είναι ηλεκτρονικά διαθέσιμοι οι εξής οδηγοί χρήσης / πληροφοριακά φυλλάδια:

- ο Οδηγός βιβλιοθήκης στα γαλλικά
- ο Οδηγός βιβλιοθήκης στα αγγλικά
- Ο περιήγηση στους χώρους στα τουρκικά
- Ο περιήγηση στη βιβλιοθήκη
- Ο τουριστικός οδηγός πόλης στα γαλλικά

10. Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σάμου

Η Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σάμου ιδρύθηκε το 1881. Συμμετέχει στα προγράμματα «Κινητής Βιβλιοθήκης» και «Κέντρων Πληροφόρησης», ενώ παρέχει διάφορες μορφές εκπαίδευσης και καθοδήγησης χρηστών, στο πλαίσιο προσπάθειας δημιουργίας «πληροφοριακά καλλιεργημένου χρήστη»³¹. Έτσι παρέχονται οι εξής τύποι εκπαίδευσης χρηστών:

- ατομική, με την καθοδήγηση του χρήστη στους χώρους της βιβλιοθήκης, στα βιβλιογραφικά δελτία και τον ηλεκτρονικό κατάλογο, καθώς και στις συλλογές
- ομαδική, με τη διοργάνωση φροντιστηρίου ή σεμιναρίων εκπαίδευσης. Τέτοιες εκπαιδευτικές δράσεις μπορούν να διεξάγονται από τη βιβλιοθήκη ή σε συνεργασία με άλλους φορείς, π.χ. σχολεία, ΙΝΕΠ κλπ. Κατάλληλος χρόνος είναι η αρχή ενός

³⁰ Δημόσια Κεντρική Ιστορική Βιβλιοθήκη Χίου. Ανακτήθηκε 1 Μαρτίου 2011, από <http://www.koraeslibrary.gr/>

³¹ Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σάμου. Ανακτήθηκε 1 Μαρτίου 2011, από <http://www.libver.gr:4557/>

σχολικού έτους, η έναρξη λειτουργίας μιας καινούργιας υπηρεσίας της βιβλιοθήκης
κ.ο.κ.

- ειδικά σεμινάρια για ΑΜΕΑ και για τους διαχειριστές των υποστηρικτικών υπηρεσιών και εξοπλισμού για ΑΜΕΑ,
- ειδικά σεμινάρια για αλλοδαπούς και μετανάστες.

Στόχος είναι ο χρήστης:

- να αναγνωρίζει την ανάγκη της πληροφορίας
- να εξοικειωθεί με τους τρόπους και τα μέσα αναζήτησης της πληροφορίας
- να εντοπίζει τις κατάλληλες και προσβάσιμες κάθε φορά πηγές πληροφόρησης
- να αξιολογεί και να ελέγχει την ακρίβεια και την ποιότητα της πληροφορίας
- να οργανώνει την πληροφορία λαμβάνοντας υπόψη τους βιβλιογραφικούς κανόνες και θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας
- να αποκτά την ικανότητα να συνθέτει και να χτίζει πάνω στην υπάρχουσα πληροφορία συμβάλλοντας στην προαγωγή της γνώσης.

Επίσης οι παρακάτω δημόσιες βιβλιοθήκες συνεργάζονται με το πρόγραμμα Αργώ, το οποίο περιγράφηκε στο Κεφάλαιο 2.2, ώστε να συνεισφέρουν στον διαδικτυακά προσπελάσιμο Συλλογικό Κατάλογο Δημόσιων Βιβλιοθηκών:

- Αιάντειος Δημόσια Βιβλιοθήκη Αταλάντης
- Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας
- Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ελευθερούπολης
- Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Καρπενησίου
- Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κέρκυρας
- Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κιλκίς
- Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας
- Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λειβαδιάς
- Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Μυτιλήνης
- Παπαχαράλαμπος Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ναυπάκτου
- Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ναυπλίου «Ο Παλαμήδης»
- Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πύργου
- Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ρεθύμνου
- Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών
- Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σιάτιστας

- Ζωσιμαία Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ιωαννίνων
- Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Φλώρινας
- Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Χίου

Επίσης, οι παρακάτω βιβλιοθήκες συμμετέχουν στα προγράμματα «Κινητής Βιβλιοθήκης» ή / και «Κέντρων Πληροφόρησης» (με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την προσπάθεια καλλιέργειας πληροφοριακής παιδείας στους χρήστες τους), χωρίς όμως να δίνουν περισσότερες λεπτομέρειες για εκπαιδευτικά προγράμματα στις ιστοσελίδες τους:

1. Δημόσια Βιβλιοθήκη Κόνιτσας
<http://www.libver.gr:4550/>
2. Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ρόδου
<http://www.libver.gr:4528/>
3. Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Πύργου
<http://vivl-pyrgou.ilei.sch.gr/>
4. Δημόσια Βιβλιοθήκης Βυτίνας
<http://www.libver.gr:4556>
5. Δημόσια Βιβλιοθήκης Ζακύνθου
<http://www.vivlio-zakynthos.gr/>
6. Δημόσια Βιβλιοθήκης Σερρών
<http://www.serrelib.gr/>
7. Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κιλκίς
<http://www.libver.gr:4554/>
8. Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Μυτιλήνης
<http://mytilib.lesvos.aegean.gr/>
9. Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Δράμας
<http://194.63.208.13:4612/>
10. Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Ελευθεροπόλεως
<http://www.libver.gr:4529/>

Εδώ πρέπει να σημειωθεί πως τα χρηματοδοτούμενα από Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης πανελλαδικά προγράμματα «Υποστήριξη της Εκπαιδευτικής Πράξης από

Κινητές Βιβλιοθήκες» και «Κοινωνία της Πληροφορίας», στα πλαίσια των οποίων οι περισσότερες δημόσιες κεντρικές βιβλιοθήκες εφοδιάστηκαν με «βιβλιοχήματα» και «Κέντρα Πληροφόρησης», περιλαμβάνουν ρητά στους δηλωμένους στόχους της την καλλιέργεια στους χρήστες δεξιοτήτων που άπτονται της πληροφοριακής παιδείας. Επίσης είναι σημαντικό το γεγονός ότι ένα κοινό περιβάλλον ηλεκτρονικού αυτοματισμού είναι διαθέσιμο – και χρησιμοποιείται στην πράξη – στις δημόσιες βιβλιοθήκες της χώρας: πρόκειται για το λογισμικό αυτοματισμού βιβλιοθηκών ΑΒΕΚΤ, από το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ).

Πιο συγκεκριμένα, το πανελλαδικό πρόγραμμα «Υποστήριξη της Εκπαιδευτικής Πράξης από Κινητές Βιβλιοθήκες» – με δηλωμένη ημερομηνία έναρξης την 14^η Μαΐου 1999 και ημερομηνία λήξης την 31^η Δεκεμβρίου 2001 – έχει την εξής επίσημη περιγραφή στην ιστοσελίδα του ΕΚΤ³²:

«Το έργο αποσκοπεί στην αναβάθμιση του ρόλου των 19 Κεντρικών Δημόσιων Βιβλιοθηκών, που ανήκουν στο ΥΠΕΠΘ, καθώς και στην προσαρμογή των κινητών τους μονάδων ώστε να υποστηρίξουν τις σχολικές μονάδες της ευρύτερης περιοχής τους. Το έργο "Υποστήριξη της εκπαιδευτικής πράξης από τις κινητές βιβλιοθήκες" - Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΕΚ Ι) συγχρηματοδοτείται κατά 75% από την Ευρωπαϊκή Ένωση και κατά 25% από το Ελληνικό Δημόσιο.

Το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης διεύρυνε τη μακροχρόνια συνεργασία του με τις Δημόσιες Βιβλιοθήκες. Στόχος της συνεργασίας ήταν η αναβάθμιση και προσαρμογή του λογισμικού αυτοματοποίησης λειτουργιών βιβλιοθήκης ΑΒΕΚΤ, ώστε να υποστηριχθεί η εκπαιδευτική διαδικασία με τη χρήση νέων τεχνολογιών.

Ειδικότερα, στο πλαίσιο του έργου, το ΕΚΤ:

- προσάρμοσε το σύστημα αυτοματισμού βιβλιοθηκών ΑΒΕΚΤ, ώστε να εξασφαλίζει την λειτουργία της κινητής και κεντρικής μονάδος βιβλιοθήκης ως μια ενότητα,
- εξέδωσε εγχειρίδια χρήσης του ΑΒΕΚΤ,

³² Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, *Υποστήριξη της Εκπαιδευτικής Πράξης από Κινητές Βιβλιοθήκες*. Ανακτήθηκε 1 Μαΐου 2011, από <http://www.ekt.gr/about/projects/kinbiblio.htm>

- πραγματοποίησε σεμινάρια επιμόρφωσης των στελεχών των Δημόσιων και των Κινητών Βιβλιοθηκών στην καθημερινή χρήση και αξιοποίηση του λογισμικού,
- συνέβαλε στην επεξεργασία του υλικού για την συγκρότηση του Συλλογικού Καταλόγου των Δημόσιων Βιβλιοθηκών,
- ανέλαβε τη μετάφραση και έκδοση στην ελληνική γλώσσα, της 13ης Συνοπτικής Έκδοσης του Δεκαδικού Ταξινομικού Συστήματος DEW»

3.2 ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

Οι υπάρχουσες σχολικές βιβλιοθήκες της Ελλάδας δημιουργήθηκαν κυρίως στο πλαίσιο προγράμματος χρηματοδοτούμενου από το Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης³³. Το έργο προέβλεπε τη δημιουργία 500 νέων σχολικών βιβλιοθηκών. Οι βιβλιοθήκες έγιναν σε σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε όλη την Ελλάδα σε νέες ή ήδη υπάρχουσες αίθουσες, οι οποίες διαμορφώθηκαν βάσει των προδιαγραφών που έθεσε το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Κάθε σχολική βιβλιοθήκη προμηθεύτηκε αρχικά την εγκεκριμένη από το Υπουργείο Παιδείας συλλογή 5.000 τίτλων (περιοδικών, βιβλίων και πολυμέσων), εξοπλισμό οπτικοακουστικών μέσων, καθώς και πρόσβαση στο Διαδίκτυο.

Σύμφωνα με την ιστοσελίδα του προγράμματος, οι σχολικές βιβλιοθήκες στελεχώθηκαν με βιβλιοθηκονόμους, για όσες ανήκαν στην πιλοτική φάση, και με εκπαιδευτικούς για τον μεγάλο όγκο των υπολοίπων. Για τους υπεύθυνους των σχολικών βιβλιοθηκών έγινε εκπαίδευση στις γενικές αρχές της βιβλιοθηκονομίας, στην χρήση των υπολογιστών καθώς και στο σύστημα αυτοματισμού ΑΒΕΚΤ.

Αν και υπάρχουν διεθνή πρότυπα πληροφοριακής παιδείας για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι περισσότερες μελέτες συγκλίνουν στο ότι δεν υπάρχει ουσιαστική πρόβλεψη για προγράμματα πληροφοριακής παιδείας στα ελληνικά

³³ Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, *Σχολικές Βιβλιοθήκες*. Ανακτήθηκε 1 Μαρτίου 2011, από <http://www.ekt.gr/school-library/project.htm>

δημόσια σχολεία, με ελάχιστες ίσως εξαιρέσεις ή πιλοτικά προγράμματα (Αναστασιάδου, Δημοπούλου & Στούμπη, 2007). Κατά τη γνώμη μας ρόλο σ' αυτό παίζει η έλλειψη προβλεπόμενης σύνδεσης με το αναλυτικό πρόγραμμα μαθημάτων και η μη στελέχωση των σχολικών βιβλιοθηκών από εξειδικευμένο προσωπικό. Είναι εξάλλου γνωστό πως η μάθηση με άξονα την πληροφοριακή παιδεία τροποποιεί τους παραδοσιακούς ρόλους των εκπαιδευτών και των εκπαιδευόμενων, με αποτέλεσμα να είναι αναγκαία η σχετική κατάρτιση των εκπαιδευτικών αλλά και η συμπερίληψη της πληροφοριακής παιδείας στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών (Αναστασιάδου, Δημοπούλου & Στούμπη, 2007). Οι προϋποθέσεις αυτές κατά κανόνα δεν ικανοποιούνται την παρούσα στιγμή στην Ελλάδα.

Ξεχωριστή αναφορά πρέπει να γίνει στη Βιβλιοθήκη του Κολλεγίου Αθηνών, το οποίο δεν εμπίπτει προφανώς στην ανωτέρω κατηγορία των δημοσίων σχολικών μονάδων. Η βιβλιοθήκη παρέχει από το 1988 ενημέρωση στους εκπαιδευτικούς και μαθήματα πληροφοριακής παιδείας στους μαθητές, ενώ από το 1996 παρέχει πρόσβαση στο Διαδίκτυο και σε μεγάλο όγκο πολυμεσικού υλικού (Αναστασιάδου, Δημοπούλου & Στούμπη, 2007). Η ιστοσελίδα της βιβλιοθήκης είναι ιδιαίτερα πλούσια και αξιόλογη, προσφέροντας μία σειρά εργαλείων τα οποία άπτονται του ζητήματος της πληροφοριακής παιδείας³⁴.

Έτσι το πλήκτρο «Μηχανές αναζήτησης» οδηγεί σε μία οργανωμένη λίστα συνδέσμων για μηχανές αναζήτησης και θεματικούς καταλόγους του Παγκόσμιου Ιστού, μαζί με μία μικρή περιγραφή του καθενός. Υπάρχει ξεχωριστή ενότητα για μεταμηχανές αναζήτησης³⁵ αλλά και για ελληνικές μηχανές ή καταλόγους. Το πλήκτρο «Πώς να κάνετε μία εργασία» κατευθύνει σε έναν πλήρη, βήμα προς βήμα οδηγό κειμένου – απευθυνόμενο σε μαθητές – συλλογής, καταγραφής, αξιολόγησης και αξιοποίησης πληροφοριών σχετικά με κάποιο θέμα. Ο εν λόγω οδηγός ουσιαστικά περιλαμβάνει και μία στοιχειώδη στρατηγική επίλυσης πληροφοριακών προβλημάτων.

³⁴ Βιβλιοθήκη Κολλεγίου Αθηνών. Ανακτήθηκε 1 Μαΐου 2011, από <http://www.haef.gr/libraries/acl/main.php?LANG=gr>

³⁵ Ιστοσελίδες που αποστέλλουν το εκάστοτε ερώτημα του χρήστη σε πολλαπλές μηχανές και συγχωνεύουν τα αποτελέσματα

3.3 ΕΙΔΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

Παρακάτω ακολουθεί μία αναφορά στις ειδικές βιβλιοθήκες που είναι ανοιχτές στο κοινό, έχουν αξιόλογη διαδικτυακή παρουσία και παρέχουν προγράμματα πληροφοριακής παιδείας.

1. Επιστημονική Πληροφόρηση, Τεκμηρίωση και Βιβλιοθήκη του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (Ε.ΚΕ.ΤΑ.)

Η βιβλιοθήκη του ΕΚΕΤΑ ιδρύθηκε το 2000 και στοχεύει στη διευκόλυνση της «παροχής και διάχυσης της επιστημονικής πληροφόρησης και εξειδικευμένης γνώσης, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στους χρήστες του ΕΚΕΤΑ και των συνεργαζόμενων με αυτό ερευνητικών, εκπαιδευτικών και άλλων φορέων»³⁶. Εξυπηρετεί κατά κύριο λόγο:

- το προσωπικό του ΕΚΕΤΑ και των Ινστιτούτων του,
- φοιτητές και ερευνητές του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης,
- ερευνητές που στο παρελθόν εργάστηκαν ή είχαν παρεμφερή σχέση στο ΕΚΕΤΑ,
- επιχειρήσεις, κυβερνητικούς φορείς και ιδιώτες που συνεργάζονται με αυτό,
- χρήστες άλλων συνεργαζόμενων βιβλιοθηκών από όλη την Ελλάδα, μαθητές, κ.ά.

Η βιβλιοθήκη συμμετέχει στο πρόγραμμα HEALLink, παρέχει διαδικτυακή πρόσβαση στον OPAC της, εκπαίδευση χρηστών στις παρεχόμενες υπηρεσίες της Βιβλιοθήκης, αλλά και καθοδήγηση χρηστών στη χρήση των ηλεκτρονικών εργαλείων (βάσεις δεδομένων, Διαδίκτυο, κ.ά.).

³⁶ Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης, *Βιβλιοθήκη*. Ανακτήθηκε 1 Μαρτίου 2011, από <http://www.certh.gr/library.el.aspx>

2. Βιβλιοθήκη Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Η Βιβλιοθήκη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου ιδρύθηκε το 1985. Παρέχει πρόσβαση σε ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων, στο HEALLink, σε οπτικοακουστικό / πολυμεσικό υλικό και σε περίπου 22000 τόμους βιβλίων περιοδικών³⁷. Ο ηλεκτρονικός κατάλογος είναι δημόσια προσπελάσιμος μέσω Διαδικτύου, ενώ η βιβλιοθήκη περιλαμβάνει και εκσυγχρονισμένο Κέντρο Πληροφόρησης. Στις ιστοσελίδες της βιβλιοθήκης περιέχεται εικονική ξενάγηση στους χώρους της, αλλά και οι εξής οδηγοί χρηστών:

- Οδηγίες για αναζήτηση και ανάκτηση άρθρων μέσω του HEALLink.
- Το Πρώτο Βήμα Αναζήτησης: Πώς να διατυπώσω το θέμα για το οποίο ενδιαφέρομαι να κάνω αναζήτηση.
- Οδηγίες αναζήτησης στον OPAC της βιβλιοθήκης.

3. Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας «Λίλιαν Βουδούρη»

Η Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας ιδρύθηκε από τον σύλλογο «Φίλοι της Μουσικής». Παρέχει επιστημονική πληροφόρηση περί μουσικής, τοπικά και εξ αποστάσεως μέσω διαδικτυακής πρόσβασης στον ηλεκτρονικό της κατάλογο³⁸. Η βιβλιοθήκη οργανώνει σεμινάρια εξοικείωσης των χρηστών με τις υπηρεσίες της και την αξιοποίηση των πηγών έρευνας. Για την περίοδο 2010 – 2011 τα σεμινάρια πραγματοποιήθηκαν το φθινόπωρο και είχαν την εξής θεματολογία:

- Υπηρεσίες και χρήση βιβλιοθήκης
- Ηλεκτρονικός κατάλογος και ηλεκτρονικές πηγές
- Υλικό και βάσεις δεδομένων για την ελληνική μουσική στη βιβλιοθήκη
- Αρχές μουσικής βιβλιογραφικής έρευνας

Επίσης προσφέρονται ξεναγήσεις στους χώρους της, απευθυνόμενες κυρίως σε μαθητές, φοιτητές και σπουδαστές.

³⁷ Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Βιβλιοθήκη*. Ανακτήθηκε 1 Μαρτίου 2011, από <http://www.pi-schools.gr/library/>

³⁸ *Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας*. Ανακτήθηκε 1 Μαρτίου 2011, από <http://www.mmb.org.gr/Page/>

4. Ιατρική Βιβλιοθήκη του Νοσοκομείου «Ευαγγελισμός»

Η βιβλιοθήκη ιδρύθηκε το 1930. Χρήστες της Βιβλιοθήκης του Ευαγγελισμού είναι το ιατρικό και επιστημονικό δυναμικό όλων των νοσηλευτικών ιδρυμάτων, ΑΕΙ, τεχνολογικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, ερευνητικών κέντρων, φαρμακευτικών εταιρειών καθώς και σπουδαστές των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων³⁹. Παρέχει στους χρήστες της ηλεκτρονικές υπηρεσίες, δίδοντας τους δυνατότητα πρόσβασης στον ηλεκτρονικό κατάλογο της βιβλιοθήκης, ηλεκτρονικά περιοδικά και βάσεις δεδομένων. Επίσης η βιβλιοθήκη διοργανώνει σεμινάρια για την εκπαίδευση του προσωπικού του νοσοκομείου στη χρήση:

- των βάσεων δεδομένων PubMed, WoS
- των ηλεκτρονικών περιοδικών
- του OPAC της βιβλιοθήκης
- της αναζήτησης στο Διαδίκτυο

Η εκπαίδευση οργανώνεται σε μικρές ομάδες ατόμων ή μεμονωμένα κατόπιν συνεννόησης με το προσωπικό της βιβλιοθήκης.

3.4 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ «ΕΥΓΕΝΙΔΟΥ»

Η Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος «Ευγενίδου» λειτουργεί από το 1966 ως ειδική βιβλιοθήκη εξειδικευμένη σε ζητήματα θετικών και εφαρμοσμένων επιστημών, αν και περιλαμβάνει επίσης στις συλλογές της βιβλία λογοτεχνικά ή κοινωνικών επιστημών. Είναι ενημερωμένη και οργανωμένη σε ζητήματα πληροφοριακής παιδείας, τα οποία περιγράφονται αναλυτικά στις πλούσιες ιστοσελίδες της⁴⁰.

³⁹ Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών «Ευαγγελισμός», *Βιβλιοθήκη*. Ανακτήθηκε 1 Μαρτίου 2011, από <http://www.evaggelismos-hosp.gr/0010000002/%CE%B2%CE%B9%CE%B2%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B7.html>

⁴⁰ Ίδρυμα «Ευγενίδου», *Βιβλιοθήκη*. Ανακτήθηκε 1 Μαρτίου 2011, από <http://www.eugenfound.edu.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=1>

Η συλλογή της βιβλιοθήκης ανέρχεται σε 50000 τόμους βιβλίων και 400 τίτλους περιοδικών. Εκτός του έντυπου υλικού διαθέτει κοινόχρηστους ηλεκτρονικούς υπολογιστές με ταχεία διαδικτυακή σύνδεση, η οποία μπορεί να αξιοποιηθεί και από φορητούς υπολογιστές ή κινητά τηλέφωνα των χρηστών μέσω ασύρματου τοπικού δικτύου (Wi-Fi), καθώς και οπτικοακουστικό / πολυμεσικό υλικό. Ακόμα, διατίθεται πρόσβαση σε ηλεκτρονικά περιοδικά και διαδικτυακές βάσεις δεδομένων (μόνο μέσω των τοπικών τερματικών για όσα / όσες είναι συνδρομητικά / συνδρομητικές), αλλά και οδηγός επιλεγμένων από το προσωπικό της βιβλιοθήκης ιστοτόπων. Τέλος, η βιβλιοθήκη συμμετέχει στο πρόγραμμα «ΕΡΜΗΣ» του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης, και επομένως στον Συλλογικό Κατάλογο Περιοδικών των ελληνικών επιστημονικών και τεχνολογικών βιβλιοθηκών (πρόγραμμα ανάλογου του «Αργώ», αλλά προσανατολισμένο σε επιστημονικά περιοδικά).

Ως προς την πληροφοριακή παιδεία, η εν λόγω βιβλιοθήκη παρέχει τις εξής υπηρεσίες:

- Εισαγωγικά μαθήματα χρήσης ηλεκτρονικών υπολογιστών και ψηφιακών υπηρεσιών, σε ειδικά διαμορφωμένη αίθουσα υπολογιστών. Κατά την περίοδο 2004 – 2006 τα μαθήματα κάλυπταν τις εξής ενότητες:
 - ο Βασικές έννοιες πληροφορικής
 - ο Λειτουργικό σύστημα Windows
 - ο Βασικές αρχές Διαδικτύου και ηλεκτρονικού ταχυδρομείου
 - ο Χρήση του επεξεργαστή κειμένου Microsoft Word

Από το 2006 το πρόγραμμα αυτό αντικαταστάθηκε – όσον αφορά χρήστες 40 ετών και άνω – από ένα πρόγραμμα ECDL equal-skills, 15 μαθημάτων, σε συνεργασία με την εταιρεία ECDL Ελλάς.

- Σεμινάρια εξοικείωσης μαθητών με την οργάνωση και τη λειτουργία της βιβλιοθήκης. Έμφαση δίνεται στην καλλιέργεια τρόπων αυτόνομης αναζήτησης και εντοπισμού πληροφοριών στο έντυπο και στο ηλεκτρονικό υλικό που παρέχεται, με στόχο την ολοκλήρωση σχολικών εργασιών. Κάθε εργαστήριο διαρκεί 1 – 3 ώρες. Τα σεμινάρια απευθύνονται σε μαθητές δέκα ετών και άνω.

Στον σχεδιασμό του προγράμματος συμμετέχουν και οι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι αναθέτουν τις εργασίες στους μαθητές και τους μεταφέρουν ομαδικά στη βιβλιοθήκη. Εκεί οι βιβλιοθηκονόμοι παρουσιάζουν μία σειρά θεμάτων στους μαθητές (Μπρίντζη, 2008):

- Οργάνωση της βιβλιοθήκης
- Ταξινομικό σύστημα
- Ταξινότηση στα ράφια
- Αναζήτηση στον ηλεκτρονικό κατάλογο
- Διαδίκτυο και τρόποι ανεύρεσης ιστοσελίδων
- Αξιολόγηση ιστοσελίδων

Στη συνέχεια τα παιδιά εξασκούνται στην πράξη, αναζητώντας και συνθέτοντας υλικό για τις εργασίες τους στους υπολογιστές της βιβλιοθήκης. Η εργασία αυτή συνήθως ολοκληρώνεται στο σπίτι, μετά το πέρας του σεμιναρίου.

Ως θετικά αποτελέσματα του προγράμματος έχουν περιγραφεί η εξοικείωση των μαθητών με τις δυνατότητες της βιβλιοθήκης και τη διαθεματική αντιμετώπιση των πληροφοριακών προβλημάτων, η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, η ενίσχυση της ικανότητας σύνθεσης από πολλαπλές πηγές και η αποδέσμευση από το μοναδικό σχολικό εγχειρίδιο (Μπρίντζη, 2008). Πρόκειται για ικανότητες που κατά κανόνα δεν καλλιεργούνται από τα δημόσια σχολεία με τον τρόπο που λειτουργούν.

Η βιβλιοθήκη του Ιδρύματος «Ευγενίδου» διοργανώνει επίσης στους χώρους της και σεμινάρια κατάρτισης εκπαιδευτικών (20 κάθε φορά) με θέμα την πληροφοριακή παιδεία και στόχο – φυσικά – τη μετέπειτα διάχυση των δεξιοτήτων που συμπεριλαμβάνει στους μαθητές. Τα σεμινάρια καλύπτουν τις εξής θεματικές ενότητες (Μπρίντζη, 2008):

- Ορισμός, ιστορικό και αναγκαιότητα της πληροφοριακής παιδείας
- Οργάνωση και ταξινόμηση βιβλιοθήκης
- Σύνταξη βιβλιογραφίας και αναζήτηση υλικού στον κατάλογο της βιβλιοθήκης
- Ξεναγήση στη βιβλιοθήκη

- Παρουσίαση της εκπαιδευτικής «Θεματικής Πύλης» του Υπουργείου Παιδείας
- Αναζήτηση πληροφοριών σε βάσεις δεδομένων
- Αναζήτηση πληροφοριών στο Διαδίκτυο και αξιολόγηση αποτελεσμάτων

Στη συνέχεια ανατίθενται στους καταρτιζόμενους εκπαιδευτικούς σενάρια έρευνας τα οποία πρέπει να φέρουν εις πέρας, αναζητώντας και συνθέτοντας πληροφοριακό υλικό με βάση τα μέσα που τους παρέχει η βιβλιοθήκη και τις γνώσεις που κέρδισαν. Ακολουθεί διάλογος με τα αποτελέσματα της άσκησης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι ακαδημαϊκές κατά κύριο λόγο βιβλιοθήκες διαθέτουν συνήθως προγράμματα κατάρτισης χρηστών σε ζητήματα βιβλιογραφίας και βιβλιοθηκονομικών καταλόγων, χρήσης ΤΠΕ, αξιολόγησης πληροφοριών κλπ, ενώ οι υποδομές τους ενισχύονται από σημαντικά, πανελλαδικά έργα ολοκλήρωσης (με τη συνδρομή συνήθως του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης ή άλλων φορέων) όπως η «Αργώ», η «Άρτεμις», ο «Ζέφυρος», το HEALLink κλπ. Ορισμένες ανοιχτές στο κοινό ειδικές βιβλιοθήκες κινούνται σε παρόμοια κατεύθυνση, με τη Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος «Ευγενίδου» να λαμβάνει και πρωτοβουλίες για προγράμματα πληροφοριακής παιδείας προσανατολισμένα στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Στις δημόσιες βιβλιοθήκες οι ανάγκες, οι δυνατότητες και οι κατηγορίες χρηστών διαφέρουν, με αποτέλεσμα η πληροφοριακή παιδεία να μην είναι τόσο αναπτυγμένη, να στηρίζεται κατά κύριο λόγο σε υποχρεωτικά κρατικά / ευρωπαϊκά προγράμματα (όπως αυτά που αφορούν τα Κέντρα Πληροφόρησης και τις Κινητές Βιβλιοθήκες) και να επικεντρώνεται συνήθως στην εκμάθηση χρήσης ΤΠΕ. Υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης, όπως φαίνεται από μεμονωμένες περιπτώσεις δημόσιων βιβλιοθηκών με πολύ αναπτυγμένο πρόγραμμα πληροφοριακής παιδείας.

Στις σχολικές βιβλιοθήκες η κατάσταση είναι χειρότερη. Παρά την ύπαρξη μίας στοιχειώδους υποδομής ενεργών βιβλιοθηκών σε σημαντική μερίδα σχολικών μονάδων, το γεγονός ότι δεν υπάρχει σύνδεση με το αναλυτικό πρόγραμμα μαθημάτων, δεν στελεχώνονται συνήθως από εξειδικευμένο προσωπικό και δεν έχουν κατά κανόνα καμία πρόβλεψη για ξεχωριστά προγράμματα πληροφοριακής παιδείας, τις καθιστά ουσιαστικά υπολειπόμενες. Είναι φανερό πως απαιτείται οικονομική ενίσχυση, κατάρτιση του προσωπικού, αλλαγές στο πρόγραμμα σπουδών και εξάπλωση του προγράμματος των σχολικών βιβλιοθηκών στο σύνολο των πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων μονάδων της χώρας.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. UNESCO, (2003). «Towards an Information Literate Society». *The Prague Declaration*.
<http://portal.unesco.org/ci/en/files/19636/11228863531PragueDeclaration.pdf/PragueDeclaration.pdf>
2. Carol Collier Kulthau, (1987). «Information Skills for an Information Society: A Review of Research». *ERIC Digests*, December.
<http://www.ericdigests.org/pre-9218/information.htm>
3. Shapiro, J., & Hughes, S., (1996). «Information Literacy as a Liberal Art: Enlightenment proposals for a new curriculum». *Educom Review*.
4. Cambridge Rindge and Latin School, Research Guide, (2004).
http://www.crlsresearchguide.org/Big_Six_Steps.asp
5. Mills, J., & Bannister, M., (2001). «Library and librarian image as motivators and demotivators influencing academic staff use of university libraries». *Performance Measurement and Metrics*, vol. 2, no. 3, pp. 159 – 171.
6. Zurkowski, P., (1974). «The Information Service Environment: Relationships and Priorities». *National Commission on Libraries and Information Science*, November. <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED100391.pdf>
7. American Association of School Librarians, (1998). «Information Power: Building Partnerships for Learning». ALA Editions.
8. UNESCO, NFIL & IFLA, (2005). «Beacons of the Information Society», *The Alexandria Proclamation on Information Literacy and Lifelong Learning*.
<http://archive.ifla.org/III/wsis/BeaconInfSoc.html>
9. Association of College and Research Libraries, (2000). «Information Literacy Competency Standards for Higher Education».
<http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/informationliteracycompetency.cfm>
10. Society of College, National and University Libraries, (1999). «Information Skills in Higher Education: A SCONUL Position Paper».
http://www.sconul.ac.uk/groups/information_literacy/papers/Seven_pillars.html
11. Australian and New Zealand Institute for Information Literacy, (2004). «Australian and New Zealand information literacy framework: principles,

standards and practices».

http://www.library.uq.edu.au/training/info_literacy.html

12. Bruce, C., (1997). «Seven Faces of Information Literacy». *QUT*.
13. Ferguson, B., (2000). «Information Literacy: A Primer for Teachers, Librarians, and other Informed People». <http://bibliotech.us/pdfs/InfoLit.pdf>
14. Tanenbaum A.S. & Van Steen M. (2002). «Distributed Systems», Prentice Hall
15. Elmasri R. & Navathe S.B, (2000). «Fundamentals of Database Systems: Third Edition», Addison Wesley
16. Manning C.D., Raghavan P. & Schutze H., (2009). «An Introduction to Information Retrieval», Cambridge UP
17. Preece J., Rogers Y., Sharp H., Benyon D. & Holland S., (1994). «Human-Computer Interaction: Concepts and Design», Addison-Wesley
18. Ανδρέου, Α., (2005). «Ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης και βιβλιοθήκες», *Από τη βιβλιοθηκονομία στην επιστήμη της πληροφόρησης*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
19. Μιχαλάκη Κ.Β. & Φίνος Ν., (2007). «Συμβολή των βιβλιοθηκών στην ενίσχυση της πληροφοριακής παιδείας των χρηστών τους». Πτυχιακή Εργασία, *Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης*.
20. Κόκκινος Δ., Παπαδάτου Ε. & Σισαμάκη Ν., (2008). «Πληροφοριακή Παιδεία και εκπαίδευση χρηστών στην Κεντρική Βιβλιοθήκη ΕΜΠ». 1ο Επιστημονικό Συμπόσιο "Πληροφοριακή Παιδεία και Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση. Η συμβολή των Έργων ΕΠΕΑΕΚ II των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών". Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος, 11-12 Δεκεμβρίου 2008
21. Αναστασιάδου Α., Δημοπούλου Ι. & Στούμπη Α., (2007). «Η Πληροφοριακή Παιδεία στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Σύντομη Επισκόπηση και Προτάσεις». 4ο Πανελλήνιο Συνέδριο "ΤΠΕ στην Εκπαίδευση", Σύρος 2007.
22. Νικητάκης, Μ. κ.ά., (2004). «Πληροφοριακή παιδεία και αυτοδύναμη μάθηση», *13^ο Πανελλήνιου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών*, Κέρκυρα. <http://conferences.ionio.gr/palc2004/pdfs/Nikitakis.pdf>
23. Μπρίντζη, Χ. (2008). «Πληροφοριακή παιδεία και ελληνική πραγματικότητα: Ιδέες και προβληματισμοί που προέρχονται από τα δύο σχετικά προγράμματα της Βιβλιοθήκης του Ιδρύματος Ευγενίδου». 1ο Επιστημονικό Συμπόσιο "Πληροφοριακή Παιδεία και Ελληνική Ανώτατη

- Εκπαίδευση. Η συμβολή των Έργων ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών*". Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος, 11-12 Δεκεμβρίου 2008
24. Τριαντόπουλος Χρ. & Φιλίνης Κ. «Εισαγωγή στην οικονομική ανάπτυξη», *Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών*.
<http://eis.pspa.uoa.gr/econ/growth.htm>
25. Κυπριανός Κ., Ρουγγέρη Δ.Μ., Γαϊτάνου Π., (2010). «Ψηφιακή παιδεία και κοινωνική δικτύωση στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες». *19^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών*.
http://library.panteion.gr/19libconf/presentations/digital_literacy_v3.pptx
26. Καρανίκα Σ. & Χατζηευσταθίου Γ., (2009). «Η πληροφοριακή παιδεία στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες: Η περίπτωση του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και του Αλεξάνδρειου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Θεσσαλονίκης». Πτυχιακή Εργασία, *Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης*.
27. Ήφαιστος, Π., (2002). «Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων», ΣΤ'. Αθήνα: Ποιότητα.
28. Κώτσιος, Π., (2008). «Μέθοδοι Εκπαίδευσης Χρηστών σε Αμερικανικά Πανεπιστήμια». *1^ο Επιστημονικό Συμπόσιο: Πληροφοριακή Παιδεία και Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση*. http://ilsym.lib.uth.gr/files/Kotsios_pr.pdf

